

รายงานการวิจัยฉบับที่ 104
การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญา
และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย

รศ.ดร.อรพินทร์ ชูชม
รศ.อัจฉรา สุชารมณ์
อ.อุษา ศรีจินดารัตน์

22 ก.พ. 2558

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2547

พฤษภาคม 2549

ISBN 974-9849-79-5,

1301764

คำนำ

ในภาวะที่สังคมไทยประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย การพัฒนานุคนโดยเฉพะอย่างยิ่ง เยาวชนให้สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรมและเป็นกำลังของประเทศชาติ เป็นสิ่งสำคัญ และการพัฒนาจะสามารถกระทำได้อย่างเหมาะสมและตรงเป้าหมาย จำเป็นต้องมีการวิจัยที่ระบุถึงปัจจัยนำของคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง การมีจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชน ซึ่งประกอบด้วย ความฉลาดทางอารมณ์ การบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะ งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย” จึงเป็นงานวิจัยที่ให้ผลซึ่งสามารถชี้แนะทั้งแก่สถาบันครอบครัว และโรงเรียนในการพัฒนาเยาวชน ว่าปัจจัยด้านการถ่ายทอดทางปัญญาและสังคม และการเห็นแบบอย่างที่ดี เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงกับการมีจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนที่สมควรจะได้รับการส่งเสริมต่อไป สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ขอขอบคุณคณะผู้วิจัย ซึ่งได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม รองศาสตราจารย์อัจฉรา สุขารมณ์ และอาจารย์ธุษา ศรีจินดาวัฒน์ ที่ได้ผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและมีประโยชน์ทั้งต่อสังคม และวงวิชาการในเรื่องนี้ของไทย

อภิปณิ ๕๐๐๖๕

ดร.วิลาศลักษณ์ ชั่ววลี

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

ประกาศคุณูปการ

รายงานการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย" ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1, 2, และ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนที่มีรายชื่อปรากฏอยู่ในกลุ่มตัวอย่างในรายงานการวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียน และคณาจารย์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ตลอดจนนักเรียนทุกท่านได้ ณ โอกาสนี้ด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ อาจารย์ทัศนาศ ทอภักดิ์ ที่กรุณาเป็นธุระในการติดต่อประสานงานการเก็บข้อมูลกับทางโรงเรียน

สุดท้ายนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2547 แก่งานวิจัยเรื่องนี้

อรพินทร์ ชูชม

อัจฉรา สุขารมณ์

อุษา ศรีจินดารัตน์

2549

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
ประกาศคุณูปการ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพประกอบ	ฉ
บทคัดย่องานวิจัยฉบับที่ 104	ช
Research Abstract No.104	ฅ
 บทที่ 1 บทนำ	 1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย. . .	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
 บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	 7
แนวคิดโครงสร้างของจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชน	7
อิทธิพลของการถ่ายทอดทางสังคมจากครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และการ	
ควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญา	16
อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อคุณภาพของเยาวชน.	25
กรอบแนวคิดในการวิจัย	26
สมมติฐานการวิจัย.	27
 บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	 29
ประชากร	29
กลุ่มตัวอย่าง	29
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	29

	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	38
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปร	41
ผลการเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญาเมื่อจำแนกตามเพศและ ชั้นเรียน.....	43
ผลการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทาง ปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น	46
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	53
สรุปผลการวิจัย	53
การอภิปรายผลการวิจัย	54
ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ	59
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	61
บรรณานุกรม	63
ภาคผนวก	71
ก แบบวัดที่ใช้ในโครงการวิจัย.	73
ข ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	88
ค รายชื่อโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	94

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ค่าความเชื่อมั่นชนิดแอลฟา (α) พิสัยของค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (r) และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัดตัวแปรต่างๆ	37
2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางปัญญาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 862 คน.	42
3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปรของจิตสำนึกทางปัญญาที่จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน.	44
4 คะแนนเฉลี่ยของจิตสำนึกทางปัญญาที่จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน	45
5 ค่าสถิติทดสอบความเหมาะสมของโมเดลสำหรับรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาเริ่มแรกและที่ปรับแล้วของกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนหญิง.	46
6 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานแสดงอิทธิพลทางตรงของปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญาของกลุ่มรวม (862 คน) นักเรียนชาย (288 คน) และนักเรียนหญิง (544 คน) ตามรูปแบบที่ปรับแล้ว.....	48
7 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานแสดงอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยจิตสังคม และจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหาและคุณภาพชีวิตของกลุ่มรวม.....	49

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	กรอบแนวคิดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญา ในเยาวชนวัยรุ่น	27
2	รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาที่ปรับแล้วใน กลุ่มรวม	47

บทคัดย่องานวิจัยฉบับที่ 104
การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญา
และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่เสนอและตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น รูปแบบจิตสำนึกทางปัญญาประกอบด้วย การถ่ายทอดทางปัญญา สังคม-อารมณ์ จากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน รวมทั้งการควบคุมตนเอง มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และจิตสำนึกทางปัญญาส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหา และพฤติกรรมเอื้อสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบรูปแบบนี้ได้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม 1, 2, และ 3) จำนวน 1,312 คน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร และการวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้าง พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาได้รับการสนับสนุนในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามเพศ โดยที่ปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าทั้งปัจจัยทางจิตสังคมและจิตสำนึกทางปัญญา สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่นได้ร้อยละ 69 ข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย

An Analysis of Psychosocial Factors Related to Thai Youths' Intellectual Consciousness and Quality of Life

The purpose of this study was to propose and test a causal relationship of intellectual consciousness model for Thai adolescents. The model posits that cognitive social – emotional socialization from parents, teachers, and friends as well as self-control influence adolescents' intellectual consciousness. In addition, intellectual consciousness directly affects adolescents' quality of life, problem solving ability, and prosocial behavior. This model was tested with 1312 lower – secondary school students in Bangkok Metropolis. Results from multivariate analysis of variance and a structural equation modeling analysis (with AMOS) were found to support the causal relationship model of intellectual consciousness for all participants and for each gender separately. Specifically, psycho-social factors such as cognitive social – emotional socialization from parents, teacher and friends and self – control could predict 69% of adolescents' intellectual consciousness. The cognitive social – emotional socialization from parents contributed to adolescents' intellectual consciousness the most. In addition, both psychosocial factors and intellectual consciousness could account for 60%, 32% and 69% of adolescents' prosocial behavior, problem-solving and quality of life, respectively. Findings also showed that female adolescents scored higher on intellectual consciousness than male adolescents.

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยขณะนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุ รุดหน้าไปมาก แต่ถ้าความเจริญทางด้านจิตใจและปัญญาของคนนั้นก้าวตามไม่ทันจะเกิดปัญหากับบุคคล สังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะเยาวชนไทยที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยวิกฤติและเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่อยู่ท่ามกลางการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางสภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม ถ้าวัยรุ่นเหล่านี้ขาดจิตสำนึกที่พึงประสงค์ที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่เป็นคุณงามความดีและเหมาะสมแล้ว วัยรุ่นเหล่านี้จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่ไม่พึงปรารถนา มีคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำ และสร้างภาระต่อสังคม ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ปัญหาการเอาเปรียบ เปรียบ เหยียดประโยชน์ส่วนตน ปัญหาการฟุ้งเฟ้อทางวัตถุนิยม และปัญหาอาชญากรรม จิตใจที่อ่อนแอ ควบคุมไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากจิตสำนึกเป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแสดงออกของมนุษย์

การพัฒนาคุณภาพของคนให้เป็นคนที่มีความเจริญทั้งทางด้านจิตใจและปัญญาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศไทยได้คำนึงถึงโดยระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7, 8 และ 9 (พ.ศ. 2535 – 2549) และกำหนดให้ครอบครัว สถาบันการศึกษา และชุมชนเป็นสถาบันหลัก ในการสร้างและพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) สอดคล้องกับแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม (socialization) ที่กล่าวไว้ว่าบุคคลต่าง ๆ ที่รอบตัวในสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัวและโรงเรียนที่อยู่รอบตัวเยาวชน ได้แก่ บิดามารดา ครู อาจารย์ และเพื่อน มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจิตใจ อารมณ์ และสังคมของเยาวชน (Berns, 2004) และเช่นเดียวกับจิตสำนึกที่พึงประสงค์ก็เป็นผลลัพธ์ที่สั่งสมขึ้นจากการมีประสบการณ์ตรงในชีวิตของแต่ละบุคคลทั้งในส่วนของ การเรียนรู้แบบเป็นทางการและตามอัธยาศัย (สุพจน์ ทราญแก้ว, 2543) คุณภาพของเยาวชนจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกระบวนการและสิ่งที่ถ่ายทอดและปลูกฝังให้กับเด็ก เช่น จากการศึกษาวิจัยมณฑลของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540) พบว่าในสถาบันครอบครัวที่ บิดามารดามีลักษณะทางศาสนาเช่นไร บุตรก็มักจะมีลักษณะเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ผลที่วิจัยยังยืนยันว่าบุตรได้รับการถ่ายทอดในเรื่องใดมาก จะเป็นผู้มีลักษณะนั้น มากกว่าบุตรที่ได้รับการถ่ายทอด เรื่องนั้นน้อย ผลนี้สอดคล้องกับการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีงามของสถาบันโรงเรียน (ครูอาจารย์ และเพื่อน) โดยงานวิจัยนี้เสนอแนะบทบาทของครูอาจารย์ในการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาแก่นักเรียน มีส่วนช่วยในการพัฒนาเยาวชนทางด้านความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เช่นเดียวกับการ

ศึกษาวิจัยของ ชาปิโร (Shapiro, 1997) พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผล กล่าวคือ บิดามารดา รู้จักยืดหยุ่น ไม่เข้มงวดจนเด็กขาดศักยภาพในตนเอง หรือปล่อยจนเสียเด็ก บิดามารดาให้คำแนะนำเมื่อลูกมีปัญหา และไม่ควบคุมออกคำสั่ง เมื่อลูกทำผิดจะมีการชี้แจงเหตุผล เด็กที่มาจากครอบครัวประเภทนี้จะเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นเด็กที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความหนักแน่น ควบคุมอารมณ์และปรับตัวได้ดี นอกจากนี้งานวิจัยในต่างประเทศหลายเรื่องได้แสดงให้เห็นว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งทางจิตสำนึกทางปัญญานั้นมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลการเรียน ความพึงพอใจในชีวิต การปรับตัว การตัดสินใจแก้ปัญหา และความสำเร็จในวิชาชีพ (Bar-On, 1997, Mayer & Salovey, 1997)

อย่างไรก็ตามจิตสำนึกทางปัญญานั้นเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สังคมต้องการปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณลักษณะนั้นยังมีงานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้าจำกัด โดยเฉพาะข้อมูลเชิงประจักษ์ในการที่จะศึกษาอิทธิพลของตัวแปรจากสถาบันสังคมที่สำคัญรอบตัวเยาวชนวัยรุ่นได้แก่ บิดามารดา ครู อาจารย์ และเพื่อนว่ามีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญามากน้อยแค่ไหน ด้วยเหตุนี้งานวิจัยเรื่องนี้จึงสนใจ ศึกษาการถ่ายทอดทางจิตใจ อารมณ์ ปัญญาและพฤติกรรมที่เอื้อสังคมจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน รวมถึงการควบคุมตนเอง ว่าแต่ละตัวแปรมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญามากน้อยแค่ไหน และตรวจสอบว่าจิตสำนึกทางปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยรุ่นเช่นไร และพฤติกรรมเอื้อสังคมมากน้อยแค่ไหน โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมทั้งอิทธิพลของครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และตนเอง ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคม จิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น
- 2 เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน
- 3 เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น
- 4 เพื่อศึกษาอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น
- 5 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น

ประโยชน์ของการวิจัย

1 ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเกี่ยวกับจิตสำนึกทางปัญญาว่าปัจจัยใดมีส่วนส่งเสริมจิตสำนึกทางปัญญา และจิตสำนึกทางปัญญาในลักษณะใดที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

2 เป็นประโยชน์ในการวางแผนทางการพัฒนาจิตสำนึกทางปัญญาได้อย่างเหมาะสม ในลักษณะองค์รวมให้กับกลุ่มเยาวชนวัยรุ่น

3 เป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นได้พัฒนาอย่างมีคุณภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร

2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 จำนวน 1312 คนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2547 ในกรุงเทพมหานคร

3. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปร 2 ชุดได้แก่

3.1 ตัวแปรเชิงค่าเนื้อหาของจิตสำนึกทางปัญญา ได้แก่ ปัจจัยจิตสังคม ต่อไปนี้

3.1.1 การควบคุมตนเอง

3.1.2 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากบิดามารดา

3.1.3 การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากโรงเรียน

3.1.4 การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน

3.2 ตัวแปรผลของจิตสำนึกทางปัญญา ได้แก่ คุณภาพของเยาวชน ต่อไปนี้

3.2.1 พฤติกรรมเอื้อสังคม

3.2.2 ความสามารถในการแก้ปัญหา

3.2.3 คุณภาพชีวิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

จิตสำนึกทางปัญญา หมายถึง การที่บุคคลตระหนักรู้ตนเองที่ผ่านการรู้คิด ไตร่ตรองอย่างมีสติในการที่บุคคลรู้จักเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตนเองและผู้อื่น ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีจิตใจ

เชื้ออาหาร ตลอดจนเห็นคุณค่าในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลา รวมทั้งคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสังคม แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1 ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง การที่บุคคลตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เข้าใจความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่น และจัดการอารมณ์ของตนเองได้

2 จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา หมายถึง การที่บุคคลตระหนักรู้ถึงประโยชน์และคุณค่าที่แท้จริงโดยผ่านการคิดไตร่ตรองอย่างมีสติในการตัดสินใจบริโภค หรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลา

3 จิตสาธารณะ หมายถึง การที่บุคคลตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการเอาใจใส่ ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม

การควบคุมตนเอง หมายถึง การที่บุคคลสามารถยับยั้ง ชะงัดหรือเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก ความปรารถนา ความหุนหันใจเร็วของตนเอง และละเว้นการกระทำที่ไม่น่าพึงปรารถนาได้

การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา หมายถึง การปลูกฝังของบิดามารดาให้กับลูกประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่บิดามารดาเห็นว่าเหมาะสม โดยบิดามารดาอาจแสดงออกด้วยการบอก อธิบาย หรือสั่งสอนโดยตรง หรือบิดามารดาได้มีการแสดงออกทางอารมณ์ และพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นที่ต้องการของสังคมในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแบบอย่างให้ลูกได้เรียนรู้ และปฏิบัติตาม แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบดังนี้

1 การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความรักเอาใจใส่ของบิดามารดาในเรื่องอารมณ์ ความรู้สึกของลูก แสดงให้ลูกรู้ว่าบิดามารดาเข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึก ของลูก และคอยช่วยเหลือหรือแนะนำให้ลูกมีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม ตลอดจนทำตัวเป็นแบบอย่างในการจัดการปัญหาทางอารมณ์และความขัดแย้งโดยใช้สติและเหตุผล

2. การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา หมายถึง การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังของบิดามารดาในเรื่องการใช้จ่ายเงิน เวลา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งของต่าง ๆ โดยมีการคำนึงถึงคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งนั้นและบิดามารดาได้มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องดังกล่าว

3. การถ่ายทอดจิตสาธารณะ หมายถึง การอบรมสั่งสอนและการปลูกฝังของบิดามารดาในเรื่องการเอาใจใส่ ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม และไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน และบิดามารดาได้มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องดังกล่าว

การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน หมายถึง การที่นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้รับการอบรมสั่งสอนโดยตรงจากครูอาจารย์ หรือโดยอ้อมที่ได้จากการเห็นแบบอย่างจากครูอาจารย์ภายในโรงเรียน ในการแสดงออกและจัดการทางอารมณ์อย่างมีสติ การเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงินและเวลา ตลอดจนการปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. บรรยาภาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การที่ครูอาจารย์ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และให้โอกาสนักเรียนสามารถริเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้การยอมรับนักเรียนและรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียน รวมทั้งจัดสภาพการเรียนรู้อย่างมีความสุข

2. การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน หมายถึง การที่ครู-อาจารย์มีการแสดงออกอารมณ์อย่างเหมาะสม ไม่แสดงอารมณ์ที่รุนแรงขาดการควบคุมต่อหน้านักเรียน แสดงความเข้าใจเข้าใจในความรู้สึก ต้องการของนักเรียนและให้กำลังใจนักเรียน ตลอดจนสามารถบริหารจัดการสภาวะที่นักเรียนมีปัญหาทางอารมณ์ได้

3 การปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน หมายถึง การที่ครู-อาจารย์มีการอบรมสั่งสอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้นักเรียนคำนึงถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลาในการเลือกใช้นหรือบริโภคสิ่งดังกล่าว

4. การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน หมายถึง การที่ครูอาจารย์มีการอบรมสั่งสอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้นักเรียนมีการประพฤติตนที่เหมาะสม เคารพกฎระเบียบของสังคม เอาใจใส่ดูแลรักษาสสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม ไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของส่วนตน ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน หมายถึง การแสดงอารมณ์ความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมของเพื่อนในเรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนสังเกตเห็นได้ และสามารถซึมซับ เรียนรู้ และทำตามอย่างได้ แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1 การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน หมายถึง การเห็นเพื่อนมีการแสดงออกและจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม แสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และให้กำลังใจผู้อื่น เมื่อมีความทุกข์ใจ

2 การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน หมายถึง การเห็นเพื่อนมีการบริโภค ใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลาอย่างมีคุณค่า และได้รับการชักชวนจากเพื่อนให้ทำตาม

3. การเห็นแบบอย่างทางจิตสาธารณะจากเพื่อน หมายถึง การเห็นเพื่อนแสดง พฤติกรรมในการให้ความเอาใจใส่ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม และไม่ยึดของ ส่วนรวมมาเป็นของตน รวมทั้งการแบ่งปันเกื้อกูลสิ่งของของตนเองแก่ผู้อื่น

พฤติกรรมเอื้อสังคม หมายถึง การที่บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ประพฤติ ตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ให้ผู้อื่น

ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงความมั่นใจว่าสามารถ แก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ โดยใช้รูปแบบการแก้ปัญหาแบบเผชิญปัญหา และสามารถควบคุมตนเองได้ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่บุคคลมีความสุข พอใจในชีวิต มีการเห็นคุณค่าในตนเอง มี ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาตนเอง และมีความสามารถในการปรับตัวได้

ปัจจัยทางจิตสังคม หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจได้แก่ การควบคุมตนเอง และ สภาพแวดล้อมทางสังคมได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ การปลูกฝัง และการเห็น แบบอย่างจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน

คุณภาพของเยาวชน หมายถึง การที่เยาวชนอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพทั้งต่อตนเอง ทางด้านความรู้สึกจิตใจที่มีความสุขพอใจ มีการพัฒนาตน ปรับตัวได้ แก้ปัญหาได้ และเอื้อ ประโยชน์ต่อสังคม โดยครอบคลุมคุณภาพชีวิตที่ดีของเยาวชน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการมีพฤติกรรมเอื้อสังคม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ไม่มีการประมวลแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- 1 แนวคิดโครงสร้างทางจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชน
- 2 อิทธิพลของการถ่ายทอดทางสังคมจากครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และการควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญา
- 3 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญา ที่มีต่อคุณภาพของเยาวชน

แนวคิดโครงสร้างของจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชน

จิตสำนึก (consciousness) หมายถึง สภาวะที่จิตตื่นตัวและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) จิตสำนึกเป็นสภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่าง ๆ สภาวะจิตใจที่มีการรู้ตัว (awareness) อันเป็นผลมาจากการประเมินค่า การเห็นความสำคัญซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความคิดเห็น และความสนใจของบุคคล จิตสำนึกถือว่าเป็นคุณลักษณะทางจิตใจ (สุพจน์ ทราญแก้ว, 2546) เช่นเดียวกับที่นักจิตวิทยาได้นิยามความหมายของจิตสำนึกว่า หมายถึง การตระหนักรู้ถึงกระบวนการทางปัญญาและจิตใจต่าง ๆ ของบุคคล ที่ดำเนินการอยู่ในชีวิตประจำวัน โดยรวมถึงการรับรู้ ความรู้สึก ความจำ การคิด การแก้ปัญหาการตัดสินใจ สถิติปัญญา และการสร้างสรรค์ (Marris & Maisto, 1999) นอกจากนี้ ชาลเมอร์ส (Chalmers, 1996) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกไว้ว่าเป็นการตระหนักรู้ของการมีอยู่ของการรับรู้ ความคิด และความรู้สึก จิตสำนึกจึงหมายถึงความสามารถทางการรู้คิดของสภาวะจิตที่ตื่นตัวที่จะทำให้รู้ตัวเอาใจใส่บางสิ่งบางอย่าง หรือควบคุมพฤติกรรมได้อย่างสมัครใจ โดยจิตสำนึกทางจิตใจ (psychological consciousness) มีหลายลักษณะดังนี้

การตื่นตัว (awakeness) เป็นความสามารถที่จะประมวลข้อมูลเกี่ยวกับโลกและจัดการได้อย่างมีเหตุผลและรู้ตัว

การใคร่ครวญ (introspection) เป็นกระบวนการที่บุคคลตระหนักรู้ถึงสภาวะทางจิตใจภายใน เป็นกระบวนการที่มีเหตุผลของบุคคลที่ไวต่อข้อมูลสภาวะภายใน และสามารถให้ข้อมูลนี้ได้เหมาะสม

ความสามารถที่จะรายงาน (report ability) เป็นความสามารถของบุคคลที่สามารถรายงานสภาวะทางจิตใจภายในของบุคคลได้

การตระหนักรู้ตนเอง (self – consciousness) เป็นความสามารถของบุคคลที่จะคิดถึงตนเอง
ตระหนักรู้ การดำรงอยู่ของบุคคล และความแตกต่างของตนเองกับผู้อื่น

ความใส่ใจ (attention) เป็นส่วนการรู้คิดที่อุทิศให้กับข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

การควบคุมโดยสมัครใจ (voluntary control) เป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมที่จงใจ
เนื่องมาจากการรู้ตัว

ความรู้ (knowledge) เป็นการตระหนักรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เมื่อรู้ความจริงเกี่ยวกับ
สิ่งนั้น

ดังนั้น การรู้ตัวของบุคคลถ้าผสมผสานกับการใช้ปัญญาเข้าไปแล้ว จิตสำนึกนั้นจะเป็น
จิตสำนึกทางปัญญาที่เป็นผลดีต่อคุณภาพของคน จิตสำนึกทางปัญญาในที่นี้จึงหมายถึงสภาวะจิตใจ
ที่บุคคลตระหนักรู้ตนเอง โดยผ่านการรู้คิดอย่างมีสติ ในการที่บุคคลรู้จัก เข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดและ
ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ มีจิตใจเอื้ออาทร ตลอดจนเห็นคุณค่าในการใช้ของสิ่งต่าง ๆ และคำนึงถึง
ประโยชน์ของส่วนรวม สังคม

**โครงสร้างทางจิตสำนึกทางปัญญา : ความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วย
ปัญญา และจิตสาธารณะ**

จิตสำนึกทางปัญญา เป็นการตระหนักรู้ตนเองโดยผ่านการรู้คิดอย่างมีสติ ในการที่บุคคลรู้จัก
เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตนเองและผู้อื่นและควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ มีจิตใจเอื้ออาทร ตลอดจน
เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสังคม จิตสำนึกทางปัญญาในที่นี้
ประกอบด้วยความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญาและจิตสาธารณะ

ความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence หรือ EQ)

ความฉลาดทางอารมณ์ ตามความหมายของ สโลเวย์ และ เมเยอร์ (Salovey & Mayer, 1990)
หมายถึงความสามารถที่บุคคลจะตระหนักรู้ความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น จำแนก
แยกแยะความรู้สึกเหล่านั้นได้ และใช้เป็นข้อมูลเพื่อแนะแนวทางการคิดและการกระทำ จาก
ความหมายนี้ความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยความสามารถปรับเปลี่ยนได้สามประเภท ได้แก่ การ
ประเมินค่าและการแสดงออกทางอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ และการใช้ประโยชน์อารมณ์ในการ
ตัดสินใจและแก้ปัญหาโดยแต่ละประเภทมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

1 การประเมินค่าและการแสดงออกทางอารมณ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบประเมินค่าและ
การแสดงออกทางอารมณ์ของตนเอง (ได้แก่ องค์ประกอบย่อยทางด้านถ้อยคำ และไม่ใช้ถ้อยคำ) และ
องค์ประกอบประเมินค่าอารมณ์ผู้อื่น (ได้แก่องค์ประกอบย่อยด้านการรับรู้ที่ไม่ใช้ถ้อยคำ และความ
เข้าใจผู้อื่น)

2 การควบคุมอารมณ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบควบคุมอารมณ์ตนเองและผู้อื่น

3 การใช้ประโยชน์อารมณ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบการวางแผนที่ยืดหยุ่น การคิดอย่างสร้างสรรค์ ความเอาใจใส่และการตั้งใจ

โครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของสโลเวย์และเมเยอร์ในตอนแรกนั้นเน้นเรื่องอารมณ์เป็นหลัก ต่อมา เมเยอร์ และ สโลเวย์ (Mayer & Salovey, 1997) ได้ปรับปรุงรูปแบบความฉลาดทางอารมณ์ที่เน้นองค์ประกอบทางด้านปัญญา และนิยามความฉลาดทางอารมณ์ในรูปของศักยภาพการเติบโตทางอารมณ์และปัญญา โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มแรก คือ ความสามารถในการรับรู้ ประเมินค่า และการแสดงออกทางอารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น

กลุ่มที่สอง คือ ความสามารถที่จะใช้อารมณ์เชื้อต่อการคิด

กลุ่มที่สาม คือ ความสามารถเข้าใจ วิเคราะห์อารมณ์ตนเอง และใช้ความรู้ทางอารมณ์

กลุ่มที่สี่ คือ ความสามารถจัดการอารมณ์ตนเองและผู้อื่น เพื่อความเติบโตทางสติปัญญาและอารมณ์

โครงสร้างของความฉลาดทางอารมณ์ของเมเยอร์และสโลเวย์อันนี้นับกระบวนการที่เป็นขั้นตอนพัฒนาการของความฉลาดทางอารมณ์ ศักยภาพของความเติบโต และอารมณ์มีส่วนเสริมสร้างความเติบโตทางสติปัญญา

โกลแมน (Goleman, 1998) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ในความหมายที่คล้ายคลึงกันว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในการจัดระบบความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น จูงใจตนเอง และจัดการอารมณ์ของตนเองได้ดี รวมทั้งการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่โกลแมนนิยามความฉลาดทางอารมณ์เป็นคุณลักษณะ (character)

บาร์ออน (Bar-On, 1997) ได้นิยามความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะ สมรรถนะ และความฉลาดที่ไม่ใช่การรู้คิดที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของบุคคลที่จะจัดการสภาพแวดล้อมและความกดดันได้อย่างประสบความสำเร็จ ความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของบาร์ออนได้แบ่งเป็นห้าองค์ประกอบได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ภายในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล ความฉลาดทางอารมณ์ในการจัดการความเครียด ความฉลาดทางอารมณ์ในการปรับตัว และสภาวะอารมณ์ทั่วไป

กรมสุขภาพจิต (2543) ได้นิยามความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยมีองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์สามองค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบดีหมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์เพื่อความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม องค์ประกอบเก่งหมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง และมีแรงจูงใจในตนเอง สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหา และ

แสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และองค์ประกอบสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข

ดังนั้น จิตสำนึกทางปัญญาในมิติความฉลาดทางอารมณ์จึงหมายถึง การที่บุคคลตระหนักรู้ อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น และจัดการอารมณ์ตนเองได้

จิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกสาธารณะ (public consciousness) มีคำที่เรียกชื่อไปต่าง ๆ กัน เช่น จิตสำนึกทางสังคม หรือจิตสำนึกต่อส่วนรวม โดยความหมายของคำเหล่านี้ค่อนข้างใกล้เคียงกัน โดยราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายจิตสำนึกทางสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ คือการตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เช่นเดียวกับที่ สุพจน์ ทราญแก้ว (2546) ได้สรุปความหมายของคำว่า จิตสำนึกต่อส่วนรวม หรือจิตสำนึกสาธารณะว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรม การกระทำที่แสดงออกมา สอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542) ได้ให้ความหมายจิตสำนึกสาธารณะไว้ดังนี้คือ รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จิตสำนึกทางปัญญา ในมิติจิตสาธารณะจึงหมายถึงการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการเอาใจใส่ ดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม

จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา

การบริโภค (consumer behavior) หมายถึง การตัดสินใจโดยรวมของผู้บริโภคเพื่อให้ได้มา (acquisition) การบริโภค (consumption) และการจัดการ (disposition) ของสินค้า บริการ เวลา และแนวคิด การบริโภคจึงไม่ใช่เพียงแค่เรื่องการซื้อเท่านั้นเกี่ยวข้องกับความเข้าใจว่าผู้บริโภคจะซื้อ ใช้ หรือขจัดสิ่งที่นำเสนอหรือไม่ ทำไมจึงทำเช่นนั้น เมื่อไร ที่ไหน อย่างไร มากน้อยแค่ไหน ปอยแค่ไหน และนานแค่ไหน การบริโภคจึงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหลายอย่าง ดังนั้นกระบวนการภายในได้แก่คุณลักษณะทางจิตใจจึงเป็นแหล่งที่มีผลต่อการตัดสินใจในการบริโภค (Hoyer & MacInnis, 2004)

การบริโภคตามเศรษฐศาสตร์แนวพุทธเป็นการใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการ เพื่อให้ได้รับความพอใจเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพชีวิตนั้น แบ่งการบริโภคเป็น 2 แบบ แบบแรกสุดผู้บริโภคด้วยตนหา เป็นการบริโภคเพื่อเสพ เช่น บริโภคอาหารเพื่อความอร่อย ใช้เครื่องนุ่งห่มเพื่อความสวยงาม ไอ้ฮวดแข่งขัน ซึ่งเป็นการกระทำที่สนองตนหา ความสุขอยู่กับการเสพ ไม่เป็นการสนองความต้องการที่แท้จริงของชีวิต ไม่ใช่เพื่อคุณภาพชีวิตและแบบที่สอง คือ การบริโภคด้วยปัญญา เป็น

การบริโภคอย่างไตร่ตรองถึงเหตุผล เช่น บริโภคอาหารเพื่อบรรเทาความหิว เพื่อให้มีกำลังเพื่อปฏิบัติหน้าที่และพัฒนาชีวิตที่ดีงาม ใช้เครื่องนุ่งห่มเพื่อความสะดวกสบาย เพื่อป้องกันความร้อนหรือความหนาว เป็นการบริโภคที่คำนึงถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่แท้จริง เป็นการบริโภคพอดีและถ้ามีการบริโภคโดยคำนึงถึงคุณค่าเทียบอยู่บ้างก็ต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น และทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากนัก (พระธรรมปิฎก, 2542)

ในทางพุทธศาสนานั้น ได้มีศีลที่กล่าวถึงหลักในการบริโภคไว้ดังนี้ (พระธรรมปิฎก 2543)

1 บริโภคด้วยความรู้ตระหนักว่าการมี - ใช้ - บริโภค สิ่งเหล่านั้นมิใช่เป็นจุดหมายของชีวิต แต่เป็นปัจจัยช่วยเกื้อหนุนให้สามารถพัฒนาชีวิตและสร้างสรรค์ประโยชน์สุขที่สูงขึ้นไป

2 บริโภคด้วยความรู้เท่าทันต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคใช้สอยนั้น ๆ เช่น สวมรองเท้า มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องเท้ามิให้เป็นอันตรายและช่วยให้เดินวิ่งได้สะดวกรวดเร็ว มิใช่เพื่ออวดฐานะ

3 บริโภคโดยจัดสรรควบคุมให้ได้ปริมาณ ประเภท และคุณสมบัติของสิ่งที่บริโภคตรงพอดีกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคสิ่งนั้น เช่น บริโภคอาหารให้พอดี ความต้องการของร่างกายที่จะช่วยให้มีสุขภาพดี

4 สามารถละเว้นหรือเลิกเสพบริโภคสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต เช่น สิ่งที่ทำลายสุขภาพ เป็นต้น

พระธรรมปิฎก (2541) ได้วิเคราะห์ลักษณะของคนไทยที่เป็นสาเหตุของการบริโภคโดยขาดปัญญาโดยเกิดจากนิสัยชอบความสะดวกสบาย ชอบความมีหน้ามีตา ชอบแข่งฐานะอวดโก้ คลั่งไคล้และเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก ตลอดจนมีค่านิยมเสพบริโภค

ด้วยเหตุนี้คุณลักษณะทางจิตใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการบริโภคด้วยปัญญา จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญาในที่นี้จึงหมายถึง การตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าที่แท้จริงโดยผ่านการคิดไตร่ตรองในการตัดสินใจเลือกใช้สินค้า บริการและเวลา

คุณภาพของเยาวชน

คุณภาพของเยาวชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมในมิติที่หลากหลายทั้งด้านการรู้คิด จิตใจ และสังคม โดยเยาวชนที่มีคุณภาพนั้น เป็นเยาวชนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคม มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยแนวคิดในเรื่องการศึกษาคุณภาพของเยาวชนอาศัยแนวคิดสิ่งแวดล้อมทางสังคม (social ecological theory) ของสุขภาวะและรูปแบบบูรณาการ (interactive models) ของพฤติกรรมเอื้อสังคมที่ระบุว่าหุปัจจัยทั้งปัจจัยภายในบุคคล เช่น คุณลักษณะทางจิตใจ และชีวะของบุคคล และปัจจัยภายนอกบุคคล เช่น สภาพแวดล้อมและการถ่ายทอดทางสังคม ร่วมกัน

ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและสภาวะ (Stakols, 1996) และพฤติกรรมเอื้อสังคม (Eisenberg & Fabes, 1998)

พฤติกรรมเอื้อสังคม

พฤติกรรมเอื้อสังคมมีผู้ให้ความหมายไว้หลายคน ดังนี้

มุสเซน และ ไอเซนเบิร์ก (Mussen & Eisenberg, 1977) ได้ริเริ่มนิยามพฤติกรรมเอื้อสังคมว่าเป็นการกระทำที่ตั้งใจที่จะช่วยหรือเป็นประโยชน์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลโดยไม่ได้คาดหวังรางวัลภายนอก โดยที่ความเอื้ออาทร (altruism) ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเอื้อสังคม เพราะพฤติกรรมเอื้อสังคมสามารถสังเกตได้โดยที่มีหรือไม่มีรางวัล ระยะต่อมา ไอเซนเบิร์ก และคณะ (Eisenberg & Fabes, 1998) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมเอื้อสังคมโดยรวมเอาการกระทำต่าง ๆ ดังนี้คือ

การช่วยเหลือ (helping) หมายถึงความพยายามที่จะแบ่งเบาหรือบรรเทาความต้องการของผู้อื่น โดยไม่มีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมทั้งการช่วยเหลือ ให้ผู้อื่นบรรลุถึงเป้าหมาย ให้ข้อมูลหรือสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเองกับผู้อื่น

การแบ่งปัน (sharing donating) หมายถึงการที่บุคคลยอมสละหรือให้ยืมสิ่งของที่เป็นของตนเอง หรือสิ่งของของตนเองเคยครอบครอง เช่น เครื่องเล่น ของใช้ ของกิน เป็นต้น ให้กับผู้อื่น

การปลอบโยน (comforting) หมายถึง ความพยายามที่จะบรรเทาหรือผ่อนคลายความทุกข์ของผู้อื่น การใช้คำพูดหรือการกระทำ เพื่อให้ผู้อื่นคลายความกังวล หรือความไม่สบายใจ

เกรสแฮม และ อีเลียท (Gresham & Elliot, 1990) นิยามพฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นเรื่องการให้ความร่วมมือ (พฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันวัสดุอุปกรณ์ ปฏิบัติตามกฎหมาย) การกล้าแสดงออก (การริเริ่มแสดงพฤติกรรม เช่น การขอข้อมูลข่าวสาร การแนะนำตนเองและการตอบสนอง การกระทำของคนอื่น) ความรับผิดชอบ (พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถที่จะสื่อสารกับผู้อื่น และเคารพในสมบัติหรือการทำงาน) และความเข้าอกเข้าใจ (พฤติกรรมที่แสดงความห่วงใย และคำนึงถึงความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น)

คาร์โล และ แรนดัลล์ (Carlo & Randall, 2002) นิยามพฤติกรรมเอื้อสังคมสำหรับวัยรุ่นตอนปลายว่าเป็นพฤติกรรมที่ตั้งใจทำประโยชน์ให้ผู้อื่น โดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภทดังนี้คือ

พฤติกรรมเอื้อสังคมที่เอื้ออาทร (altruism prosocial behaviors) เป็นการช่วยเหลือโดยสมัครใจ ซึ่งได้รับการจูงใจจากการคำนึงถึงความต้องการและสวัสดิภาพของผู้อื่น มักประกอบด้วยความเห็นอกเห็นใจด้วย

พฤติกรรมเอื้อสังคมที่คล้อยตาม (compliant prosocial behaviors) เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อตอบสนองการขอร้องทั้งที่ใช้วาจาหรือไม่ใช้วาจา

พฤติกรรมเอื้อสังคมทางอารมณ์ (emotional prosocial behaviors) เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นภายใต้สถานการณ์ที่มีการกระตุ้นทางอารมณ์

พฤติกรรมเอื้อสังคมทางสาธารณะ (public prosocial behaviors) เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นที่มาจากแรงจูงใจที่ต้องการยอมรับและยกย่องจากผู้อื่นและต้องการส่งเสริมความมีคุณค่าของตนเอง

พฤติกรรมเอื้อสังคมที่เป็นความลับ (anonymous prosocial behaviors) เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นโดยปราศจากความรู้ว่าผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือเป็นใคร และมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนี้เมื่ออยู่ต่อหน้าผู้อื่น

พฤติกรรมเอื้อสังคมที่วิกฤติ (dire prosocial behaviors) เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์ที่วิกฤติหรือฉุกเฉิน

พฤติกรรมเอื้อสังคมได้รับการศึกษาในหลายมุมมองทั้งแนวคิดคุณลักษณะทางจิตใจ (dispositional approach) แนวคิดสถานการณ์ (situational approach) และรูปแบบหลายองค์ประกอบ (multifaceted model) หรือรูปแบบบูรณาการ (integrative model of prosocial behavior) นักวิจัยที่อาศัยแนวคิดคุณลักษณะทางจิตใจเห็นว่าพฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ โดยผู้ที่ศึกษาวิจัยตามแนวนี้ได้กำหนดตัวแปรส่วนบุคคลที่เป็นปัจจัยด้านการรู้คิดและอารมณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า วัยรุ่นมีความเข้าใจสูง มีการใช้เหตุผลจริยธรรมสูง และมีความเห็นอกเห็นใจสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเอื้อสังคมสูงตามด้วย (Eisenberg & Fabes, 1998)

สำหรับรูปแบบบูรณาการของพฤติกรรมเอื้อสังคมเห็นว่า พฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นผลลัพธ์ของพหุปัจจัยส่วนบุคคลและสถานการณ์ รูปแบบพหุบูรณาการของพฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นทั้งกระบวนการการรู้คิดและความรู้สึก เช่นเดียวกับปัจจัยทางบุคลิกภาพ การถ่ายทอดทางสังคม และสถานการณ์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเอื้อสังคมของบุคคล โดยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของบุคคลและวิธีการถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม

พฤติกรรมเอื้อสังคมในการวิจัยนี้จึงหมายถึงการที่บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบทางสังคมช่วยเหลือเอื้อเพื่อผู้อื่นและแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ให้ผู้อื่น โดยมีแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นผลลัพธ์มาจากพหุปัจจัยส่วนบุคคลและสถานการณ์

คุณภาพชีวิต (Quality of life)

คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาบุคคลและสังคม ให้บุคคลในชาติมีคุณภาพชีวิตที่ดี คือพึงพอใจโดยทั่วไปในชีวิต โครงสร้างของคุณภาพชีวิตจึงมีหลายมิติ เช่น กายภาพ จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ การให้นิยาม คุณภาพชีวิตนั้นแตกต่างกันตามแนวคิดทฤษฎี โดยรูปแบบทาง

การแพทย์เน้นผลลัพธ์ทางกายภาพและการบำบัด ในขณะที่รูปแบบทางเศรษฐศาสตร์ประเมินคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับมุมมองของบุคคลถึงคุณค่าของชีวิต โดยที่กระบวนการทางสังคมศาสตร์เน้นสุขภาวะทางจิตใจและสังคม (psychological and well – being) (Ryff & Keyes, 1995) ดังนั้นในการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิต มีผู้ให้ความหมายคุณภาพไว้หลายความหมาย เช่น

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และคณะ (2527) กล่าวถึงคุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่ไม่เป็นภาระ และไม่ก่อปัญหาทางสังคมเป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความคิดและความสามารถที่จะดำรงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างถูกต้อง และแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ สามารถหาวิธีการอันชอบธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองพึงประสงค์ภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540) ได้ให้นิยามคุณภาพชีวิตในงานวิจัยว่า คุณภาพชีวิตหมายถึงความรู้สึกพอใจในด้านชีวิตของตน ทั้งทางด้านจิต ด้านสังคม และทางด้านวัตถุ

ความหมายคุณภาพชีวิตยังเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างอัตวิสัย (subjective concept) ขึ้นอยู่กับมุมมองและความอคติของคนที่กำลังทำการประเมินอยู่ โดยที่บุคคลมีประสบการณ์ในสถานการณ์เดียวกัน บุคคลอาจรับรู้คุณภาพชีวิตแตกต่างกันตามความรู้สึกและประสบการณ์ (Robinson, Shaver, & Wrightsman, 1991) งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตจึงมีการให้นิยามที่หลากหลาย เช่น งานวิจัยของ ชาลล็อก (Schallock, 1996) เสนอมิติคุณภาพชีวิตไว้ 8 มิติประกอบด้วย ความสุขทางอารมณ์ ความสุขทางกายภาพ ความสุขทางวัตถุ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การพัฒนาบุคคล การลิขิตตนเอง การสัมพันธ์กับสังคมและสิทธิ เช่นเดียวกับแนวคิดสุขภาวะทางจิตใจในรูปแบบมิติของ ไรฟฟ์ และ เคย์ส์ (Ryff & Keyes, 1991) ที่นิยามมิติทางสุขภาวะทางจิตใจในทางบวกไว้ 6 มิติได้แก่ (1) ความเป็นอิสระและการลิขิตตนเอง (2) ความสามารถในการจัดการกับสภาพแวดล้อม (3) ความเติบโตและการพัฒนาของบุคคลอย่างต่อเนื่อง (4) ความสัมพันธ์กันทางบวกกับบุคคลต่าง ๆ (5) ความมีเป้าหมายในชีวิตและ (6) การยอมรับตนเอง มีเจตคติในทางบวกต่อตนเองและชีวิตในอดีตของตนเอง

เนื่องจากคุณภาพชีวิตมีความหมาย ทำให้การวัดคุณภาพชีวิตแตกต่างกันไปตามการนิยามของนักวิจัยแต่ละท่าน จากการวิเคราะห์การวัดคุณภาพชีวิตเบื้องต้นสามารถวัดได้หลายแบบ ดังนี้ (McMillan, 1998) การวัดคุณภาพชีวิตอาจเป็นการวัดเชิงอัตวิสัย (subjectively) เช่น การประเมินความพึงพอใจในชีวิต หรืออาจเป็นการวัดเชิงปรนัย (objectively) เน้นตัวแปรเช่นเกณฑ์ทางเศรษฐกิจสังคมและระดับการศึกษา การวัดคุณภาพชีวิตอาจเป็นสิ่งสมบูรณ์ (absolute) หรือการเปรียบเทียบสัมพันธ์ เมื่อผู้ตอบประเมินค่าหรือตัดสินคุณภาพชีวิตเปรียบเทียบกับชุดมาตรฐาน เช่น สิ่งที่เป็นอุดมคติของบุคคลหรือประสบการณ์ในอดีตหรือสิ่งที่คนส่วนใหญ่อื่น ๆ มีประสบการณ์ คุณภาพ

ชีวิตอาจจัดได้โดยตรงหรือโดยการเทียบเคียง (proxy) การวัดโดยตรงอาจได้จากบุคคล ส่วนการเทียบเคียงอาจได้จากผู้ตอบคนอื่นที่สามารถตัดสินคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น

อย่างไรก็ตามแนวโน้มโดยทั่วไปในการวัดคุณภาพชีวิตสะท้อนว่ามีการวัดจาก 3 ลักษณะ ได้แก่ ดัชนีทางสังคม (social indicators) ดัชนีทางจิตใจ (psychological indicators) และความสอดคล้องเหมาะสม (goodness of fit) ระหว่างการวัดคุณภาพชีวิต การวัดคุณภาพชีวิตโดยใช้ดัชนีทางสังคม หมายถึง เงื่อนไขหรือตัวแปรสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปรนัย เช่น สุขภาพ การศึกษา และมาตรฐานการดำรงชีวิตเป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิต ในขณะที่การวัดคุณภาพชีวิตโดยใช้ดัชนีทางจิตใจเป็นการรายงานเชิงอัตวิสัยต่อประสบการณ์ชีวิตที่แสดงถึงความสุขทางจิตใจ ความพึงพอใจส่วนบุคคลหรือความสุข ส่วนการวัดคุณภาพชีวิตโดยใช้ความสอดคล้องเหมาะสมนั้นเน้นระดับความสอดคล้องหรือแตกต่างระหว่างความต้องการและความปรารถนาของบุคคลและสัมฤทธิ์ผลหรือพึงพอใจของความต้องการและประสบการณ์เป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิตของบุคคล

กล่าวโดยสรุป คุณภาพชีวิตในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นคุณภาพชีวิตที่เป็นคุณภาพของบุคคลทางด้านจิตใจ ได้แก่ การที่บุคคลมีความสุข พึงพอใจในชีวิต เห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาตนเองและสามารถปรับตัวได้

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคมเป็นกระบวนการรู้คิดทางพฤติกรรม (cognitive – behavioral process) ซึ่งบุคคลให้ความสนใจเฉพาะปัญหาที่ประสบอยู่ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละวัน และพัฒนากลยุทธ์ที่ใช้ในการจัดการปัญหาเหล่านี้ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งของความสามารถทางสังคม (social competence หรือ ability) ความสามารถทางสังคมได้รับการยอมรับมานานแล้วว่าเป็นส่วนหนึ่งของสติปัญญา (Salovey & Mayor, 1990) นักทฤษฎีหลายท่าน เช่น ดีซูริลลา และคณะ (D' Zurrilla, Nezu, & Maydeu – Olivares, 2001) ได้อธิบายแนวคิดของกระบวนการพื้นฐานในการแก้ปัญหาไว้ว่ามี 5 กระบวนการ ได้แก่ ตัวปัญหา นิยามปัญหา หาทางเลือกต่าง ๆ ตัดสินใจ นำการแก้ปัญหาไปใช้และตรวจสอบ และได้เสนอองค์ประกอบพื้นฐาน 3 องค์ประกอบที่สำคัญในการแก้ปัญหาทางสังคม องค์ประกอบแรก ได้แก่ กระบวนการแก้ปัญหาที่กล่าวข้างต้น องค์ประกอบที่สองและสามได้แก่บริบทของบุคคลและสังคม ตามแนวคิดนี้ ความมุ่งหมายในการแก้ปัญหาทางสังคมจึงประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบได้แก่ การมุ่งแก้ปัญหา – หลีกเลี่ยง (approach – avoidance) ความมั่นใจในการแก้ปัญหา และการควบคุมตนเอง โดยที่การมุ่งแก้ปัญหา-หลีกเลี่ยง เกี่ยวข้องกับแนวโน้มที่บุคคลใช้ในการแก้ปัญหาหรือหลีกเลี่ยงปัญหา คัดค้านหาคำตอบและประเมินผลตามกระบวนการแก้ปัญหาที่เสนอมาแล้ว โดยบุคคลที่มุ่งแก้ปัญหานั้นโดยทั่วไปจะมองปัญหาไปในทางบวกเป็นเรื่องท้าทาย และหา

วิธีการแก้ไขปัญหาย่างสมเหตุสมผลในทางสร้างสรรค์ ส่วนบุคคลที่หลีกเลี่ยงปัญหาหรือมองปัญหาไปในทางลบนั้น จะเห็นว่าปัญหานั้นเป็นภัยต่อสุขภาพะ มองปัญหาว่าไม่สามารถแก้ไขและหลีกเลี่ยงปัญหา ส่วนความมั่นใจในการแก้ปัญหาเป็นความมั่นใจของบุคคลที่สามารถแก้ปัญหาได้ และการควบคุมตนเป็นความสามารถที่จะใช้การควบคุมทางอารมณ์และพฤติกรรมระหว่างกระบวนการแก้ปัญหาได้เพื่อที่จะแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบุคคลที่เป็นคนหุนหันจะแก้ปัญหาไม่ระมัดระวังหรือตัดสินใจได้ไม่สมบูรณ์ แก้ปัญหาด้วยความเร่งรีบไม่ระมัดระวัง

จากแนวคิดทฤษฎีความสามารถแก้ปัญหาทางสังคมได้ถือว่าเป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะทำใหบุคคลมีคุณภาพ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำใหบุคคลมีชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข ปรับตัวทางสังคมและจัดการกับความเครียดได้ (Dubow & Tisak, 1989)

กล่าวโดยสรุป ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคมจึงเป็นความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาในทางสร้างสรรค์ มองปัญหาไปในทางทำหาย เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถแก้ปัญหาได้ และควบคุมตนเองได้เพื่อที่จะได้แก้ปัญหาด้วยความรอบคอบและสมบูรณ์

อิทธิพลของการถ่ายทอดทางสังคมจากครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และการควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิต

สถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน ต่างมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคม (socialization) ให้เด็กเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ซึ่งการที่เด็กจะกลายมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เด็กจะต้องได้รับนิสัย ทักษะ ค่านิยม และแรงจูงใจที่จะทำให้เด็กสามารถมีพฤติกรรมที่มีคุณภาพดังต่อไปนี้คือ (Maccoby, 1992)

1 สามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำลายล้าง หรือสร้างภาวะปัญหาให้กับคนอื่นในสังคม

2 สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวจากการทำงานได้

3 สามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้อื่นได้

4 สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กต่อไปได้

วิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่บุคคลเรียนรู้จากสถาบันของสังคมมีหลายวิธีการดังนี้ (Berns, 2004)

1 วิธีการทางความรู้สึก (affective methods) เป็นการถ่ายทอดทางอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ความรัก โกรธ กลัว และเกลียด ให้กับเด็ก โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่ได้มาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคล ที่มีความผูกพันของบุคคลคนหนึ่งกับอีกคนหนึ่ง ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะสองทิศทาง

2 วิธีการกระทำ (operant methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ จากการกระทำโดยตรง โดยใช้เทคนิคการเสริมแรง และการปรับพฤติกรรมเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์

3. วิธีการสังเกต (observational methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่ได้มาจากการเรียนรู้โดยการเลียนแบบโดยการสังเกตบุคคลอื่น (ตัวแบบ) แสดงพฤติกรรม

4. วิธีการรู้คิด (cognitive methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมโดยใช้การสั่งสอน เพื่อให้ความรู้และข้อมูลข่าวสาร การกำหนดมาตรฐานและการอธิบายเหตุผลในการกระทำ

5. วิธีการทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมโดยอาศัยความคาดหวังทางสังคมวัฒนธรรมของบุคคลรอบตัวมา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน ได้แก่ แรงกดดันจากกลุ่ม ธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและกิจวัตรประจำวัน และสัญลักษณ์

6 วิธีการของผู้ประกอบการ (apprenticeship methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคม เป็นวิธีการที่ผู้มีความเชี่ยวชาญกำหนดโครงสร้างกิจกรรมกับผู้ที่เป็นมือใหม่ในเรื่องนั้น มีการร่วมมือในการทำกิจกรรมพร้อมได้รับการสนับสนุนถ้าจำเป็น และมีการถ่ายโอนการดำเนินการในการทำกิจกรรมเมื่อมีความชำนาญที่พอเหมาะ กล่าวคือเด็กจะได้รับการแนะนำให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ กับคนที่มีความชำนาญในเรื่องนั้นมากกว่า เช่น ผู้ปกครอง ครู และเพื่อน เป็นต้น

ไอเซนเบิร์ก และ แฟบส์ (Eisenberg & Fabes, 1998) ได้ประมวลเอกสารงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าวิธีการถ่ายทอดทางสังคมจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ส่งผลในทางบวกต่อการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคมดังนี้

วิธีการอุปมาน (induction) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมในกรณีที่เด็กทำผิด แล้วผู้ใหญ่ มักจะมีการใช้วิธีการทางวินัยหลายรูปแบบกับเด็ก เช่น การลงโทษทางกายภาพ การเพิกถอนสิทธิพิเศษ การชู้ และการเลิกรัก วิธีการทางวินัยนี้มีประโยชน์ต่อการส่งเสริมพฤติกรรมเชื้อสังคมเมื่อใช้อย่างสมเหตุสมผล ความสมเหตุสมผลในการใช้วินัยจึงมักเรียกว่า การอุปมาน (induction) เมื่อใช้วิธีการอุปมานผู้ใหญ่มักจะแสดงให้เห็นถึงผลที่ตามมาของพฤติกรรมของเด็กที่มีต่อคนอื่น ซึ่งน่าจะเพิ่มความเข้าใจในผู้อื่น การให้วินัยอย่างสมเหตุสมผลมีประสิทธิผลเนื่องจากเหตุผลหลายประการ (Hoffman, 1977) ดังนี้

1 เป็นการกำกับความใส่ใจของเด็กต่อสถานะทางอารมณ์ความรู้สึกของคนอื่นและผลที่ตามมาของพฤติกรรมของเด็กต่อคนอื่น ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดทางสังคมที่ใช้วิธีการอุปมานนี้อาจส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการสวมบทบาทและเข้าใจผู้อื่น

2 วิธีการอุปมาน ไม่เหมือนวิธีการแสดงออกซึ่งอำนาจ (การลงโทษทางกายภาพ การตัดสิทธิพิเศษ การขู่) วิธีการอุปมานแสดงนัยที่สื่อสารให้เด็กรับผิดชอบพฤติกรรมของเขาเอง และเป็นการจูงใจภายในทางด้านจริยธรรมมากกว่าการจูงใจภายนอก

3 เมื่อมีการใช้วินัยอย่างสมเหตุสมผลอาจก่อให้เกิดสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เด็กจะใส่ใจถึงสิ่งที่ผู้ใหญ่พูดหรือผลที่ตามมาของพฤติกรรมของตนเอง นอกจากนี้ผู้ใหญ่ที่ใช้เหตุผลกับเด็กจะเป็นตัวแบบที่น่านับถือและมีเหตุผลในการเลียนแบบ

การเทศนา (preachings) การที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กนั้น ผู้ถ่ายทอดบางครั้งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมเอื้อสังคม หรืออภิปรายถึงข้อดีของการช่วยเหลือหรือพฤติกรรมที่ดีต่าง ๆ คำพูดเช่นนั้นเป็นการเทศนาหรือแนะนำชักชวน (exhortation) ซึ่งแทนความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในอนาคตของบุคคล ไม่ใช่การตอบสนองทางวินัยต่อพฤติกรรมก่อนหน้านี้ โดยการเทศนาเป็นการให้ข้อมูลถึงสิ่งที่เด็กควรจะทำและทำไมควรจะทำเช่นนั้น

การเป็นตัวแบบ (modeling) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่เป็นการทำตัวอย่างทางพฤติกรรมกับคนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการเลียนแบบ แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่า บุคคลที่ได้ดูตัวแบบที่ดีก็เอื้อเพื่อจะมีความเอื้อเฟื้อมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ดูตัวแบบประเภทนี้ และโดยทั่วไปเด็กค่อนข้างจะเลียนแบบ ตัวแบบที่มีอำนาจหรือมีความสามารถ

การสอนโดยตรงและการมอบความรับผิดชอบ การสอนโดยตรง เช่น การใช้คำพูด การสั่งสอน หรือคำสั่งของผู้ถ่ายทอดเพื่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อสังคมที่ตามมา โดยที่การสอนโดยตรงคล้ายกับการออกคำสั่งในการสื่อสารในสิ่งที่เด็กถูกคาดหวังให้ทำ จากการศึกษพบว่า การสอนเชิงบังคับโดยตรงดูเหมือนจะเพิ่มพฤติกรรมการบริจาคมมากกว่าการสอนเชิงหละหลวม (permissive instructions) นอกจากนี้การสอนเชิงบังคับโดยตรงมีอิทธิพลการแบ่งปันในทางสาธารณะและส่วนตัว

การฝึกหัดหรือฝึกซ้อมในการแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นเทคนิคหนึ่งที่เอื้อประโยชน์ในการส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคม จากการศึกษวิจัยพบว่าเด็กที่ได้รับมอบความรับผิดชอบให้สอนคนอื่นหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมสนับสนุนสังคมในระยะต่อมาจะแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมมากขึ้น (Staub, 1979) วิธีการให้เด็กช่วยเหลือคนอื่นแล้วช่วยส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคมอาจเนื่องมาจากสาเหตุต่อไปนี้

1 เด็กที่ได้กระทำพฤติกรรมเอื้อสังคมจะถือว่าตนเองเป็นคนที่มีประโยชน์ ดังนั้นจะมีการทำพฤติกรรมเช่นนี้อีกในอนาคต เมื่อเวลาผ่านไปเด็กอาจจะลืมว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นครั้งแรกเกิดจากการบังคับภายนอกและอาจจะมองว่าตนเองเป็นคนที่เอื้อต่อสังคม

2 เด็กมักจะได้รับแรงเสริมในการแสดงกิจกรรมเอื้อต่อสังคมจากผู้ใหญ่ โดยรางวัลที่ได้รับอาจเป็นรางวัลวัตถุ รางวัลทางสังคม หรือรางวัลภายใน เช่น ความรู้สึกว่ามีความสามารถ

3 เมื่อเด็กได้ช่วยเหลือผู้อื่น เด็กจะได้มีโอกาสที่จะรู้คิดในการสวมบทบาทของผู้อื่นและเรียนรู้ความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น การเรียนรู้นี้สามารถนำไปสู่การตอบสนองที่เอื้อสังคมในสถานการณ์ในอนาคต

4. เด็กที่ถูกให้ร่วมกิจกรรมเอื้อสังคมอาจจะเรียนรู้พฤติกรรมเอื้อสังคมต่าง ๆ ซึ่งเด็กสามารถทำซ้ำในสถานการณ์ช่วยเหลือในอนาคต

เทคนิคการใช้วินัยโดยการลงโทษแสดงอำนาจ (Power – assertive, punitive techniques of discipline) จากการศึกษาวิจัยพบว่าการใช้วินัยโดยการแสดงอำนาจ เช่น การลงโทษทางกายภาพ การการตัดสิทธิพิเศษ และการขู่เน้นพบว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเกี่ยวข้องทางลบกับพัฒนาการเอื้อสังคมของเด็ก (Bar – Tal et al, 1980) แต่อย่างไรก็ตามมีความแตกต่างเกิดขึ้นในการใช้วิธีการแสดงอำนาจโดยใช้การลงโทษเป็นการใช้วินัยในบริบทที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็กเป็นไปในทางบวก โดยผู้ปกครองเป็นคนที่ให้ความอบอุ่น สนับสนุน ตั้งมาตรฐานไว้สูง แล้วเด็กจะมีพฤติกรรมเอื้อสังคมในทางบวกและรับผิดชอบ (Eisenberg & Fabes, 1998) ซึ่งตรงข้ามกับวิธีการแสดงอำนาจที่มาจากผู้ถ่ายทอดที่เย็นชาเป็นปรปักษ์แล้วการใช้วินัยโดยการลงโทษมีความสัมพันธ์ทางลบกับพัฒนาการเอื้อสังคม

พัฒนาการเอื้อสังคมอาจจะถูกบ่อนทำลายโดยการใช้วิธีแสดงอำนาจอย่างบ่อยครั้งเนื่องจากเหตุผลหลายประการดังนี้

1 ผู้ถ่ายทอดที่ใช้การลงโทษจะแสดงตัวแบบที่เป็นศัตรูมากกว่าตัวแบบทางบวกกับเด็ก สำหรับการเลียนแบบ

2 การใช้การลงโทษบ่อยครั้งน่าจะก่อให้เกิดความเป็นปรปักษ์จากเด็ก ความเป็นปรปักษ์อาจลดสิ่งที่คุณต้องการทำให้ผู้ปกครองเกิดความพอใจ

3 เด็กที่ได้รับการให้วินัยโดยใช้การแสดงออกทางอำนาจซ้ำ ๆ อาจเรียนรู้ว่าเหตุผลสำหรับการประพฤติในทางบวกขึ้นอยู่กับแรงจูงใจภายนอก (หลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ) ไม่ใช่แรงจูงใจภายใน (ความรู้สึกผิด เห็นอกเห็นใจ)

4 ผู้ถ่ายทอดที่ใช้วิธีการแสดงอำนาจ ทำให้เด็กไม่สามารถที่จะเข้าอกเข้าใจผู้อื่นและไม่สามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมได้ เมื่อเด็กถูกลงโทษ เด็กไม่สามารถที่จะเอาใจใส่ไปยังความต้องการของผู้อื่น และไม่ใส่ใจผลที่ตามมาของพฤติกรรมของเด็กเอง หรือไม่ใส่ใจกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องของผู้ถ่ายทอด

แรงเสริม (reinforcement) พฤติกรรมที่ได้รับแรงเสริมหรือรางวัลน่าจะเกิดขึ้นมากกว่าพฤติกรรมที่ไม่ได้รับรางวัล ผลจากการวิจัยพบว่าแรงเสริมทางบวกเพิ่มพฤติกรรมเอื้อสังคมโดยแรง

เสริมทางวัตถุและแรงเสริมทางสังคม เช่น การยอมรับจากสังคม มีประสิทธิผลในการก่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อสังคม

ดังนั้นการถ่ายทอดทางสังคมจึงหมายถึง กระบวนการที่บุคคลเรียนรู้ความรู้ ความคิด ทักษะ บุคลิกลักษณะนิสัย ตลอดจนความรู้สึกจิตใจและอารมณ์ มาจากสถาบันทางสังคมที่จะหล่อหลอมบุคคลให้ซึมซับคุณลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ ตามสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอด โดยวิธีการถ่ายทอดทางลบ มีหลายรูปแบบ อาจมาจากการอบรมเลี้ยงดู การปลุกฝังและการสั่งสอนโดยตรง การได้รับแบบอย่าง และการได้รับการส่งเสริมสนับสนุน เสริมแรง นอกจากนี้คุณภาพและพัฒนาการของเยาวชนได้รับอิทธิพลจากสภาวะภายใน (เช่น ทักษะความสามารรถ ความรู้สึกจิตใจ และการควบคุมตน) และสภาพแวดล้อมภายนอก (เช่น ปัจจัยต่าง ๆ ภายในครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน) ตามแนวคิดสิ่งแวดล้อมทางสังคม และรูปแบบบูรณาการ (Stakols, 1996; Eisenberg & Fabes, 1998)

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงศึกษาทั้งบริบทครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และสภาวะภายใน ได้แก่ การควบคุมตนเอง ที่มีความเกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพชีวิตของเยาวชน

การถ่ายทอดทางสังคมจากครอบครัวกับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชน

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดทางสังคมให้กับเด็ก และยังคงเป็นสถาบันหลักอันหนึ่งในการถ่ายทอดทางสังคม โดยเฉพาะบิดา มารดา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูปลุกฝังให้การอบรมสั่งสอน และเป็นแบบอย่างให้กับบุตรของตนในคุณลักษณะทางจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรมที่พึงงาม ที่สังคมปรารถนาแล้ว บุตรจะมีคุณลักษณะพฤติกรรมตามที่ครอบครัวถ่ายทอด เช่น ผลจากการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางจิตใจทั้ง 5 ด้านมาก ได้แก่ ความซื่อสัตย์ การมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดาและผู้อาวุโส ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญู กตเวที และการยึดบาปบุญ มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจทั้ง 5 ด้านมากกว่านักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางจิตใจน้อย (ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี, 2524) และจากการประมวลเอกสารการวิจัยของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2540) ในเรื่องการปลุกฝังอบรมกับลักษณะทางศาสนาของบุคคล พบว่า บิดามารดามีลักษณะทางศาสนาเช่นไร บุตรก็มักจะมีลักษณะเช่นเดียวกันทั้งที่เกี่ยวกับจิตใจ ได้แก่ ทศนคติที่ดีต่อศาสนา ความเชื่อ ค่านิยมทางศาสนา และพฤติกรรมการปฏิบัติทางศาสนา และบุตรก็จะมีการปฏิบัติทางศาสนา สอดคล้องกับการปฏิบัติทางศาสนาของบิดามารดา เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อรพินทร์ ชูชม และ อัจฉรา สุขารมณ (2543) ที่ยืนยันว่า แรงจูงใจภายในในการเรียนรู้ของลูกได้รับผลมาจากการถ่ายทอดทางสังคมของบิดามารดาที่ใช้วิธีการจูงใจภายในโดยการส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็น ความเพียรพยายาม ความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ตลอดจนให้ความช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจเมื่อเจออุปสรรค วิธีการจูงใจภายในใน

การเรียนรู้ของบิดามารดา ยังส่งผลทางอ้อมต่อวิธีการเรียนรู้แบบจัดระบบตนเอง วิธีการเรียนรู้แบบลึก ความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักเรียน

การศึกษาวิจัยในต่างประเทศพบผลเช่นเดียวกันกับงานวิจัยในประเทศไทยว่า บิดามารดามี การถ่ายทอดทางสังคมเช่นไร บุตรมีการเรียนรู้ รับเอาแบบอย่างที่เป็นบิดามารดาปลูกฝังนั้น เช่น การ ศึกษาวิจัยที่มุ่งความสนใจในพฤติกรรมเอื้อสังคม พบว่าวิธีการถ่ายทอดทางสังคม เช่น การอบรมเลี้ยง ดูแบบการใช้เหตุผลของผู้ปกครอง การปลูกฝังความเข้าใจ และการเป็นแบบอย่างของผู้ปกครอง ในพฤติกรรมเอื้อสังคมมีความเชื่อมโยงกับการตอบสนองพฤติกรรมเอื้อสังคมของเด็กและวัยรุ่นที่มีต่อ เพื่อนและบุคคลอื่น ๆ นอกจากนี้ในการศึกษาระยะยาวยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่แบ่งปันในวัยเด็ก สามารถพยากรณ์การเข้าอกเข้าใจผู้อื่นและพฤติกรรมเอื้อสังคมในระยะต่อมาได้ด้วย (Eisenberg et al., 2002) เช่นเดียวกับผลกรวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางสังคมของ ครอบครัว อิทธิพลของเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน กับคุณลักษณะเอื้ออาทรของเด็ก ประถมศึกษาชาวจีน พบว่าสภาพแวดล้อมครอบครัวที่ดี อิทธิพลในทางบวกของเพื่อนที่ส่งเสริมการ แสดงออกที่เอื้อสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่ดีมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความเอื้ออาทร และความเอื้ออาทรยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อสังคม (Ma, 2003)

การปลูกฝังอบรมจากโรงเรียนกับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชน

โรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญแหล่งหนึ่งที่มีหน้าที่ปลูกฝังอบรมความรู้และส่งเสริมพัฒนาการ ด้านอารมณ์-จิตใจและคุณธรรมให้กับเยาวชน เช่น โครงการพัฒนาเด็ก (Child Development Project CBP) ในระดับประถมศึกษาที่ส่งเสริมพัฒนาการเอื้อสังคมโดยการปลูกฝังและเสริมแรงซึ่งกันและกัน ของชั้นเรียน โรงเรียน และครอบครัว โดยอิงโรงเรียนเป็นฐานของโครงการ โดยองค์ประกอบต่าง ๆ ของ โครงการมีดังนี้

1 วินัยด้านพัฒนาการ เป็นวิธีการบริหารจัดการในชั้นเรียนที่ส่งเสริมพัฒนาการการ ควบคุมตนเองและการซึมซับค่านิยมที่เอื้อสังคมโดยสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใน ทางบวก ได้แก่ การให้นักเรียนในชั้นเรียน กำหนดกฎและการตัดสินใจ และใช้วิธีการควบคุมโดยไม่ใช้ อำนาจเผด็จการ อาศัยวิธีการใช้เหตุผลเชิงอุปมา (inductions) และการแก้ปัญหาร่วมกัน

2 กิจกรรมที่ร่วมมือกัน การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันทั้งงานวิชาการและไม่ใช วิชาการในกลุ่มเด็กโดยมีความยุติธรรม อาหารซึ่งกันและกันและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนา ทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

3 โอกาสรับทราบการทำกิจกรรมที่เอื้อสังคม เป็นการให้นักเรียนรับผิดชอบงานในชั้นเรียน ช่วยรักษาและพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และทำกิจกรรมบริการชุมชนที่เป็นสาธารณกุศล และให้เด็กที่โตกว่าช่วยและดูแลเด็กเล็ก

4 กิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างบุคคลและค่านิยมที่เอื้อสังคม เป็นกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมชั้น การอภิปราย และงานพิเศษที่ส่งเสริมความสนใจของนักเรียนที่จะเข้าใจความรู้สึก ความต้องการ และมุมมองของผู้อื่น และให้ตระหนักถึงความสำคัญของค่านิยมที่เอื้อสังคม

ผลจากการประเมินโครงการพบว่า โครงการนี้มีประสิทธิผลสามารถพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม (เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล ความร่วมมือ การให้ความรักและการสนับสนุน) ทักษะการแก้ปัญหาทางสังคม มีค่านิยมประชาธิปไตย ความสามารถทางสังคม และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น รวมทั้งยังพบว่าโครงการนี้ยังส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน และการปรับตัวทางสังคมด้วย (Battistich, 2003) นอกจากนี้มีงานวิจัยหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่าครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเอื้อและขัดต่อสังคมของเด็กและวัยรุ่น โดยสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกแล้ว นักเรียนจะมีพฤติกรรมเอื้อสังคม กล่าวคือเด็กที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคม โดยทั่วไปมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครู (Ma et al., 2000) และผลจากการศึกษาวิจัยในประเทศไทยหลายเรื่องได้ศึกษาการจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจ อารมณ์ สังคม และพฤติกรรมที่ต่างต่าง ๆ ให้กับนักเรียนในสถานศึกษา พบว่าการถ่ายทอดทางสังคมในคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาส่งผลต่อเด็กในทางบวกมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการถ่ายทอด (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ 2540, อัจฉรา สุขารมณ และ อังคินันท์ อินทรกำแหง, 2548)

แบบอย่างจากเพื่อนกับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชน

กลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดเพราะว่ากลุ่มเพื่อนสนองตอบความต้องการบางอย่าง กลุ่มเพื่อนมักจะเป็นตัวแทนการถ่ายทอดที่ต้องการมากกว่าตัวแทนอื่น ๆ และกลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสังคมและการรู้คิด (Berns, 2004) โดยเฉพาะการถ่ายทอดจากการเห็นแบบอย่างนั้น การสังเกตเห็นการกระทำบางอย่างสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมที่ตามมาของเด็กใน 3 รูปแบบ (Bandura, 1989) ดังนี้

- 1 เด็กอาจเรียนรู้วิธีการทำบางสิ่งใหม่ที่ไม่สามารถทำมาก่อนหรืออาจจะไม่เคยคิดมาก่อน (เช่น ขี้อายโดยไม่มีมือ)
- 2 เด็กอาจเรียนรู้ผลที่ตามมาของพฤติกรรมโดยการสังเกตจากคนอื่น
- 3 ตัวแบบอาจเสนอแนะว่าเด็กสามารถประพฤติอย่างไรในสถานการณ์ใหม่

นอกจากนี้นักทฤษฎีทางพัฒนาการได้เชื่อมโยงคุณธรรมความดีกับกระบวนการที่ซ่อนเร้นอยู่ในปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน (Eisenberg & Fabes, 1998) ทั้งนี้เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันและเกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีความร่วมมือกันแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และพึ่งพากัน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนอาจให้บรรยากาศที่เหมาะสมที่สุดที่จะได้แนวคิดและพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณมิตติธรรม ความเมตตา กรุณา และห่วงใยในสวัสดิภาพของผู้อื่น กลุ่มเพื่อนได้ให้ประสบการณ์ที่แท้จริงเรื่องกฎระเบียบในสังคม เกิดขึ้นอย่างไรและเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร และการเข้าใจความรับผิดชอบของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม โดยกลุ่มเพื่อนก่อให้เกิดการเรียนรู้บทบาททางสังคมวัฒนธรรมสำหรับกลุ่ม เด็กเรียนรู้บทบาททางสังคมวัฒนธรรมในเรื่องความร่วมมือและพฤติกรรมที่เหมาะสมจากกลุ่มเพื่อน (Berns, 2004)

จากการวิจัยในห้องทดลองพบว่า ตัวแบบเพื่อนที่เอื้อสังคมและเห็นแก่ตัวมีผลทำให้เกิดพฤติกรรมเอื้อสังคมและเห็นแก่ตัว (Eisenberg & Fabes, 1998) ความคุ้นเคยและความชอบตัวแบบเพื่อนอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม งานวิจัยที่มีชื่อเสียงของแบนดูรา และคณะ ในปี ค.ศ. 1963 พบว่าเด็กที่ดูภาพยนตร์ที่มีตัวแบบดีตึกตา จะเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวของตัวแบบ เมื่อให้ตุ๊กตาเล่น (Bandura, 1986)

งานวิจัยของ ผจจจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2547) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาของเยาวชนที่เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยของรัฐบาลและเอกชน พบว่า การควบคุมตนเองและอิทธิพลของเพื่อน เป็นตัวทำนายที่มีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญา ส่วนเจตคติต่อพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญา ประสบการณ์ในครอบครัว และการคิดอย่างมีเหตุผลมีความสำคัญรองลงมาตามลำดับ โดยคณะผู้วิจัยได้ให้เหตุผลว่าอิทธิพลของเพื่อนส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญามากกว่าประสบการณ์จากครอบครัว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัยของนิสิต และนิสิตกลุ่มที่ศึกษานี้อาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัยจึงมีความใกล้ชิดกับเพื่อนมากกว่าบิดามารดา

การควบคุมตนเองกับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชน

ความสามารถของมนุษย์ในการควบคุมตนเอง เป็นพลังภายในจิตใจของมนุษย์ที่จะยับยั้งแรงกระตุ้นที่จะต่อต้านสังคมโดยที่ปัญหาสังคมและปัญหาส่วนตัวจำนวนมากดูเหมือนมีรากฐานมาจากองค์ประกอบที่สำคัญอันหนึ่งได้แก่ ความบกพร่องในการควบคุมตนเอง (Baumeister, Heatherton, & Tice, 1994) การควบคุมตนเองเป็นการควบคุมในมิติที่สำคัญ 4 มิติ ได้แก่ การควบคุมการคิด อารมณ์ ใจเรวหุนหัน และการกระทำ (Baumeister et al., 1994) โดยจิตลักษณะที่เอื้อต่อความสามารถในการควบคุมตนเอง ได้แก่ การควบคุมบังคับ การยับยั้ง ความมั่นใจในตนเอง ความอดกลั้น – ยอมรับ – ให้อภัย วุฒิภาวะทางอารมณ์ สังคม และการมุ่งอนาคต (จรรยา สุวรรณทัต ลาดทองใบ ภูอภิรมย์ และ

กมล สุดประเสริฐ, 2533) แนวคิดทางจิตวิทยาได้แสดงถึงประโยชน์ของบุคคลที่มีการควบคุมตนเอง เนื่องจากการควบคุมตนเองมีส่วนส่งเสริมจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น จากการประมวลงานวิจัยหลายเรื่องในต่างประเทศ (Tangney et al., 2004) พบว่าการควบคุมตนเองเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหุ่นยนต์ คนที่มีการควบคุมตนเองต่ำจะมีปัญหาในการใช้สิ่งเสพติด ดื่มเหล้า และมีความผิดปกติในการบริโภค นอกจากนี้ยังพบว่าคนที่มีการควบคุมตนเองได้ดี จะมีความสามารถในการประหยัดเงินได้ดีกว่า ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าคนที่มีการควบคุมตนเองได้ดีมีการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม มีความเข้าอกเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น และยังพบว่า การควบคุมตนเองมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพแบบมีสติรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังมีผลวิจัยหลายเรื่องที่เชื่อมโยงการควบคุมตนเองกับผลในทางบวก ทำให้บุคคลมีชีวิตอย่างมีความสุข เช่น การเห็นคุณค่าในตนเอง ความสามารถในการแก้ปัญหา การปรับตัวได้ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหลายเรื่องในประเทศไทยที่พบว่า การควบคุมตนเองมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่มีคุณภาพ เช่น พฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา (ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ 2547) การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2529) งานวิจัยของ ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2547) ในชั้นการสำรวจพบว่า การควบคุมตนเองมีอิทธิพลสูงสุดในการทำนายพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาของนิสิตในมหาวิทยาลัย ดังนั้นในการพัฒนาพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญา คณะผู้วิจัยจึงเลือกตัวแปรการควบคุมตนเองมาเป็นตัวแปรจัดกระทำตัวที่สองนอกเหนือจากการใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการบริโภคด้วยปัญญา ผลจากการวิจัยพบว่า การฝึกควบคุมตนเองมีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาโดยกลุ่มที่ได้รับการฝึกควบคุมตนเองมีคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก แต่การฝึกควบคุมตนเองเมื่อรวมกับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการบริโภคด้วยปัญญา (ประกอบด้วยการเปลี่ยนเจตคติและการฝึกคิดอย่างมีเหตุผลซึ่งประยุกต์ตามแนวโยนิโสมนสิการ) มีคะแนนเฉลี่ยของความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาพอ ๆ กับกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการบริโภคด้วยปัญญาเพียงอย่างเดียว ผลจากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้วิธีการฝึกควบคุมตนเอง หรือการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการบริโภคด้วยปัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอที่จะทำให้ นิสิตมีความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาเพิ่มขึ้น

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางสังคมและการควบคุมตนเอง อาจกล่าวได้ว่า คุณภาพของเยาวชนและจิตสำนึกทางปัญญาเป็นผลมาจากถ่ายทอดทางปัญญา สังคม-อารมณ์ และปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสม จากทั้งครอบครัว โรงเรียน และเพื่อนร่วมกันกับจิตลักษณะเดิมคือการควบคุมตนเอง

อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อคุณภาพของเยาวชน

ความฉลาดทางอารมณ์กับคุณภาพของเยาวชน

จิตสำนึกทางปัญญาด้านองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์นั้นได้มีการศึกษาในงานวิจัยเชิงความสัมพันธ์และงานวิจัยเชิงทดลองเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับทักษะทางสังคม ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นทั้งนิสิตในมหาวิทยาลัยและผู้ที่ทำงานแล้ว โดยความฉลาดทางอารมณ์ในการวิจัยเหล่านี้เป็นความสามารถเข้าใจ ควบคุมและปรับอารมณ์ในตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม พบว่าผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง เป็นผู้ที่มีความทักษะทางสังคมสูง ($r = .41$, $p < .0001$) มีความร่วมมือสูง ($r = .72$, $p < .0001$) โดยทักษะทางสังคมนั้นหมายถึง การที่บุคคลมีการดำเนินการในชีวิตทางสังคมที่ชอบปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นไปในทางที่ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมีแนวโน้มที่จะมีทักษะทางสังคมและมีการร่วมกิจกรรมในส่วรวมมากด้วย ซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมเชื้อสังคมส่วนหนึ่ง (Bar-On, 1998) และในการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลหรือความฉลาดทางอารมณ์ในประเทศไทย พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพเยาวชนไทย ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล ($r = .065$) ความสามารถในการปรับตัว ($r = .50$) ความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง ($r = .30$) พฤติกรรมการเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ปัญหา ($r = .24$) ความสัมพันธ์กับเพื่อน ($r = .25$) ความสัมพันธ์กับครู ($r = .25$) และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ($r = .24$) (อัจฉรา สุชากรณ์ และ อังคินันท์ อินทรกำแหง, 2548)

จิตสาธารณะและจิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญากับคุณภาพของเยาวชน

งานวิจัยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาบทบาทของปัจจัยทางจิตใจ เช่น เจตคติ ความตระหนักรู้ ความห่วงใยสภาพแวดล้อม การควบคุมของบุคคล ค่านิยมและนิสัย ที่เกี่ยวข้องกับการนำของใช้แล้วมาใช้ประโยชน์ใหม่ การอนุรักษ์ไฟฟ้าและน้ำ (ดุเชฎฐิ โยเหลา และประทีป จินฉี, 2539, Gregory & Leo, 2003) ผลจากงานวิจัยของ ดุเชฎฐิ โยเหลา และ ประทีป จินฉี (2539) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมอนุรักษ์น้ำของครูประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าตัวแปรทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดและปัญญาที่นอกเหนือจากตัวแปรทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการประหยัดน้ำและความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาการขาดแคลนน้ำมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความตั้งใจจะประหยัดน้ำ ($r = .36$, 13) การรับรู้ความสามารถของตนในการไม่ทิ้งขยะลงในน้ำ การรับรู้การปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาดของน้ำของคนในสังคม และความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาความสกปรกของน้ำ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจจะไม่ทำให้เกิดมลพิษในน้ำ ($r = .48$, 12 , และ 12) การรับรู้ความสามารถของตนในการชดเชยโทษระบายน้ำและ

ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาความสกปรกของน้ำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจจะขุดลอกท่อระบายน้ำ ($r = 48, .13$) และความตั้งใจมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมอนุรักษ์น้ำ โดยใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of reasoned action) ซึ่งมีตัวแปรหลักคือ พฤติกรรมอนุรักษ์ ความตั้งใจจะอนุรักษ์น้ำ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ร่วมกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือตัวแปรทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดและปัญญา ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการอนุรักษ์น้ำ ความตระหนักเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำ ความตระหนักเกี่ยวกับความสกปรกของน้ำ และการรับรู้การปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาดของน้ำของคนในสังคม และตัวแปรทางจิตสังคม ในการอธิบายและทำนายความตั้งใจและพฤติกรรมอนุรักษ์น้ำ (การประหยัดน้ำ การไม่ทำให้เกิดมลพิษในน้ำ และการขุดท่อระบายน้ำ) และงานวิจัยของ พรณี บุญประกอบ และ จรัส อุณัฐิวัฒน์ (2546) ที่ศึกษาอิทธิพลทางจิตสังคมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเยาวชนไทย พบว่าลักษณะทางจิตสังคม ได้แก่ ตัวแปรเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความเชื่ออำนาจในตน ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม และการอบรมเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุป จิตสำนึกทางปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพของเยาวชน จิตสำนึกทางปัญญาสามารถเชื่อมโยงโดยตรงกับคุณภาพของเยาวชน อาจกล่าวได้ว่า เยาวชนที่มีจิตสำนึกทางปัญญาที่เหมาะสมได้แก่ มีความฉลาดทางอารมณ์ มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา แล้วจะเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพและเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมไทย เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีพฤติกรรมเอื้อสังคม และสามารถแก้ปัญหาได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

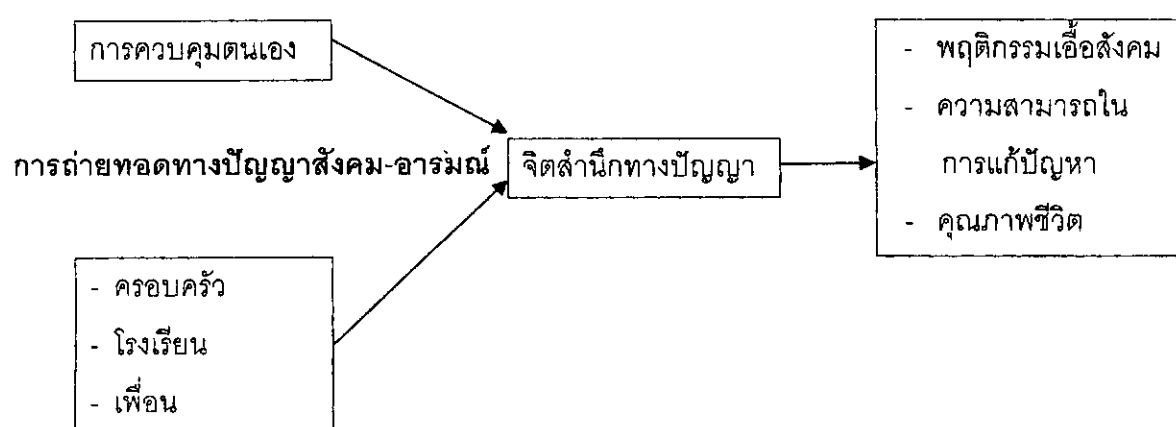
จากแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคม และทฤษฎีการรู้คิดทางสังคม (Bandura, 1986) ที่เสนอแนะว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ 3 ปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้แก่ (1) อิทธิพลทางภูมิหลัง เช่น เพศ อายุ (2) ปัจจัยทางจิตลักษณะ และ (3) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยทางสังคม เช่นเดียวกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมทางสังคมและรูปแบบบูรณาการที่เสนอว่าพหุปัจจัยทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกบุคคล ร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิต สตุทท (Stokols, 1996) และพฤติกรรมเอื้อสังคม (Eisenberg & Fabes, 1998) นอกจากนี้แนวคิดคุณลักษณะทางจิตใจ (Mayer & Salovey 1997) เชื่อว่าคุณลักษณะทางจิตใจทั้งด้านความสามารถทางสมองและจิตใจสิ่งที่ดีที่ตั้งแต่เกิด สามารถเปลี่ยนได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ ประกอบกับการประมวลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางปัญญา เมื่อทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงสร้างทางจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นทั้งระบบแล้ว พบว่า จิตสำนึกทาง

ปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากบิดามารดา ครูอาจารย์ เพื่อน และการควบคุมตนเอง และจิตสำนึกทางปัญญาน่าจะมีบทบาทสำคัญส่งผลให้เยาวชนวัยรุ่นมีคุณภาพ ได้แก่ การมีพฤติกรรมเชื้อสังคม สามารถแก้ปัญหาได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี จากแนวคิดดังกล่าวได้นำเสนอในภาพประกอบ 1

ปัจจัยทางจิตสังคม

คุณภาพของเยาวชน

จิตลักษณะ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

สมมุติฐานการวิจัย

- 1 เยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย
- 2 เยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุมาก มีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุน้อย
- 3 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์-พฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง สามารถร่วมกันทำนายจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นได้
- 4 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญามากที่สุด
- 5 จิตสำนึกทางปัญญาส่งผลโดยตรงทางบวกต่อพฤติกรรมเชื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 จำนวน 1,312 คน ประจำปีการศึกษา 2547 จากโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 10 โรงเรียน สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างได้รับการสุ่มจากประชากรดังต่อไปนี้

1 สุ่มโรงเรียนมา 10 โรงเรียน มาจากเขตพื้นที่การศึกษา 3 เขต ได้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา 1 จำนวน 4 โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา 2 จำนวน 3 โรงเรียน และเขตพื้นที่การศึกษา 3 จำนวน 3 โรงเรียน

2 สุ่มห้องเรียนมา 1 ห้องเรียนในแต่ละชั้นเรียนได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 จากโรงเรียนแต่ละโรงเรียนที่ได้รับเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างขั้นแรก

3 นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 จากห้องเรียนที่ได้รับการสุ่มในขั้นที่ 2 ทั้งหมดได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามภูมิหลังของนักเรียน เป็นแบบสอบถามข้อมูลภูมิหลังของนักเรียน เช่น เพศ ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา

2. แบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บิดามารดาได้ปลุกฝังให้ลูกประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่บิดามารดาเห็นว่าเหมาะสม บิดามารดาใช้วิธีการบอกอธิบายหรือสั่งสอนโดยตรง หรือบิดามารดาได้มีการแสดงออกทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นที่ต้องการของสังคม ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นแบบอย่างให้ลูกได้

เรียนรู้และปฏิบัติตาม โดยแบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของมารดา แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ เป็นการวัดการรับรู้ของลูกถึงความรักเอาใจใส่ของบิดามารดาในเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของลูก แสดงให้ลูกรู้ว่าเข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกของลูก และคอยช่วยเหลือแนะนำให้ลูกมีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม ตลอดจนทำตัวเป็นแบบอย่างในการจัดการปัญหาทางอารมณ์และความขัดแย้งโดยใช้สติและเหตุผล มีจำนวน 8 ข้อ เช่น

"พ่อแม่ช่วยผ่อนคลายความทุกข์ความกังวลใจของฉัน"

"พ่อแม่ของฉันจะพูดจากันด้วยดี แม้จะมีเรื่องที่ขัดแย้งกัน"

2.2 การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา เป็นการวัดการรับรู้ของลูกถึงการอบรมสั่งสอนและการปลูกฝังของบิดามารดาในเรื่องการใช้จ่ายเงิน เวลา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งของต่าง ๆ โดยมีการคำนึงถึงคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งนั้น และบิดามารดาได้มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องดังกล่าว มีจำนวน 10 ข้อ เช่น

"พ่อแม่ของฉันใช้ประโยชน์จากสิ่งของที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า"

"พ่อแม่มักสอนฉันเรื่องคุณค่าของเงินและสิ่งของ"

2.3 การถ่ายทอดจิตสาธารณะ เป็นการวัดการรับรู้ของลูกถึงการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังของบิดามารดาในเรื่องการเอาใจใส่ ดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม และไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน และบิดามารดาได้มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องดังกล่าว มีจำนวน 8 ข้อ เช่น

"พ่อแม่อัปเดตึกเตือนไม่ให้ฉันทิ้งสิ่งของตามที่สาธารณะ เช่น ถนน สนามหญ้า"

"พ่อแม่สนับสนุนให้ฉันแบ่งปันของเล่นของตนเองให้เพื่อนหรือพี่น้องได้มีโอกาสเล่นบ้าง"

แบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 26 ข้อ ประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับได้แก่ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ในแต่ละข้อผู้ตอบต้องเลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจากมาตราประเมินค่า 5 ระดับนี้ แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทางบวกจำนวน 12 ข้อ และข้อคำถามทางลบจำนวน 14 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามทางบวกแบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2, และ 1 และการให้คะแนนข้อคำถามทางลบจะให้คะแนนกลับกันเป็น 1, 2, 3, 4, และ 5 สำหรับระดับ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ตามลำดับ นักเรียนที่ได้คะแนนสูงในแบบวัดนี้ด้านใดมาก แสดงว่านักเรียนได้รับการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์อย่างเหมาะสมด้านดังกล่าวนั้นมาก

แบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยแบบวัดนี้ได้ทดลองใช้ครั้งแรกกับนักเรียนชั้น ม 1, ม 2, และ ม 3 จำนวน 150 คน ผ่านการ

ตรวจสอบคุณภาพ จนมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้ และในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการถ่ายทอดทางสังคม-อารมณ์ในกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟามีค่าเท่ากับ .76, .66 และ .56 สำหรับการถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะ ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

3 แบบวัดการปลูกฝังทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่สอบถามบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการอบรมสั่งสอนโดยตรงของครูอาจารย์ หรือโดยอ้อมที่ได้จากการเห็นแบบอย่างจากครูอาจารย์ภายในโรงเรียน ในการแสดงออกและการจัดการทางอารมณ์อย่างมีสติ การเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของเงิน และเวลา ตลอดจนปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยแบบวัดการปลูกฝังทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้

3.1 บรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนถึงสภาพแวดล้อมในการเรียนที่ครูอาจารย์ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และให้โอกาสนักเรียนสามารถริเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้การยอมรับนักเรียนและรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียน รวมทั้งจัดสภาพการเรียนรู้อย่างมีความสุข มีจำนวน 5 ข้อ เช่น

“ครูของฉันส่งเสริมให้นักเรียนซักถามปัญหาการเรียน”

“ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล”

3.2 การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนถึงการที่ครู-อาจารย์มีการแสดงออกอารมณ์ทางเหมาะสม ไม่แสดงอารมณ์ที่รุนแรง ขาดการควบคุมต่อหน้านักเรียน แสดงความเข้าใจในความรู้สึก ความต้องการของนักเรียน และให้กำลังใจนักเรียน ตลอดจนสามารถบริหารจัดการสภาวะที่นักเรียนมีปัญหาทางอารมณ์ได้ มีจำนวน 5 ข้อ เช่น

“ครูขอแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อหน้านักเรียน”

“ครูสอนให้นักเรียนรู้จักให้อภัยผู้อื่น”

3.3 การปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนถึงการที่ครู-อาจารย์ มีการอบรมสั่งสอนโดยตรงให้นักเรียนคำนึงถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของเงิน และเวลาในการใช้ และโดยอ้อมด้วยการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างในเรื่องดังกล่าว มีจำนวน 7 ข้อ เช่น

“ครูชี้ให้เห็นคุณค่าของการรับผิดชอบต่อในเรื่องการเรียน เช่น ส่งการบ้าน ดูหนังสือ”

“ครูทำตัวเป็นแบบอย่างในการใช้น้ำไฟอย่างมีคุณค่า”

3.4 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนถึงการที่ครู-อาจารย์ และโรงเรียนมีการอบรมสั่งสอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้นักเรียนมีการประพฤติตนที่เหมาะสม เคารพกฎระเบียบของสังคม เอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม ไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของส่วนตัว และส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีจำนวน 11 ข้อ เช่น

“นักเรียนได้รับการฝึกให้ใช้สมบัติส่วนรวมของโรงเรียนอย่างทะนุถนอม”

“ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบสิ่งของที่เป็นสาธารณะสมบัติของโรงเรียน

แบบวัดการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 28 ข้อ ประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับได้แก่ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ในแต่ละข้อผู้ตอบต้องเลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจากมาตราประเมินค่า 5 ระดับนี้ แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทางบวกจำนวน 24 ข้อ และข้อคำถามทางลบจำนวน 4 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนน ข้อคำถามทางบวกแบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2, และ 1 และการให้คะแนนข้อคำถามทางลบจะให้คะแนนกลับกันเป็น 1, 2, 3, 4, และ 5 สำหรับระดับ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ตามลำดับ นักเรียนที่ได้คะแนนสูงในแบบวัดนี้ด้านใดมาก แสดงว่านักเรียนได้รับการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์ที่เหมาะสมจากทางโรงเรียนด้านดังกล่าวหน้านั้นมาก

แบบวัดการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยแบบวัดนี้ได้ทดลองใช้ครั้งแรกกับนักเรียนชั้น ม.1, ม.2, และ ม.3 จำนวน 150 คน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ จนมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้ และในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนกับกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟามีค่าเท่ากับ .74, .73, .75 และ .73 สำหรับบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน และการปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

4 แบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อคำถามต่าง ๆ ที่แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมของเพื่อนในเรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนสังเกตเห็นได้ และสามารถซึมซับ เรียนรู้ และทำตามอย่าง โดยแบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

4.1 การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนในการเห็นแบบอย่างจากเพื่อนในการแสดงออกและจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม แสดงความเห็นอกเห็นใจนักเรียน และให้กำลังใจนักเรียนเมื่อมีความทุกข์ใจ มีจำนวน 6 ข้อ เช่น

"เพื่อน ๆ ของนักเรียนไม่ใส่ใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น"

"เวลานักเรียนมีเรื่องเสียใจ เพื่อนจะเข้ามาถามและให้กำลังใจนักเรียน"

4.2 การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนในการเห็นพฤติกรรมของเพื่อนในการบริโภคหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลาอย่างมีคุณค่า ตลอดจนการได้รับการชักชวนจากเพื่อนให้ทำตาม มีจำนวน 7 ข้อ เช่น

"เพื่อนสนิทของนักเรียนมักอวดของใช้ที่มีราคาแพง ๆ หรือมียี่ห้อจากต่างประเทศ"

"เพื่อนของนักเรียนชอบโทรศัพท์มาคุยกับนักเรียนเป็นเวลานาน ๆ โดยไม่สนใจว่าเป็นเวลาใด เช่น ใกล้สอบ, ตอนดึก"

4.3 การเห็นแบบอย่างทางจิตสาธารณะจากเพื่อน เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนในการเห็นพฤติกรรมของเพื่อนในการแสดงออกซึ่งความเอาใจใส่ ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม และไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน มีจำนวน 7 ข้อ เช่น

"เพื่อนรอบตัวนักเรียนไม่สนใจดูแลรักษาสมบัติส่วนรวมของโรงเรียน"

"เพื่อนของนักเรียนมักทิ้งเศษกระดาษ ขยะ ไว้ตามท้องถนน สนาม โดยไม่สนใจที่จะไปทิ้งในที่ที่ใส่เศษขยะ"

แบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ ประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ให้แต่ละข้อ ผู้ตอบต้องเลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจากมาตราประเมินค่า 5 ระดับนี้ แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อความทางบวกจำนวน 3 ข้อ และข้อความทางลบจำนวน 17 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนข้อความทางบวกแบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2, และ 1 และการให้คะแนนข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกันเป็น 1, 2, 3, 4 และ 5 สำหรับระดับ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ตามลำดับ นักเรียนที่ได้คะแนนสูงในแบบวัดนี้ด้านใดมาก แสดงว่านักเรียนได้เห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมดังกล่าวนั้นมาก

แบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยแบบวัดนี้ได้ทดลองใช้ครั้งแรกกับนักเรียนชั้น ม.1, ม.2 และ ม.3 จำนวน 150 คน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจนมีมาตรฐานยอมรับได้และในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อนในกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟา มีค่าเท่ากับ 69, .70, และ .79 สำหรับการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อนและการเห็นแบบอย่างทางจิตสาธารณะจากเพื่อน ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

5 **แบบวัดจิตสำนึกทางปัญญา** เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานว่ามีการตระหนักรู้ตนเองที่ผ่านการไตร่ตรองอย่างมีสติในการที่บุคคลรู้จักเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตนเองและผู้อื่น และควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีจิตใจเอื้ออาทร ตลอดจนเห็นคุณค่าในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลา รวมทั้งคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสังคม

5.1 **ความฉลาดทางอารมณ์** เป็นการวัดการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกความต้องการของผู้อื่น และจัดการอารมณ์ตนเองได้ มีจำนวน 7 ข้อ เช่น

"เป็นการยากสำหรับฉันที่จะเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น"

"ฉันมักจะยังคิดก่อนที่จะแสดงอารมณ์ออกไป"

5.2 **จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา** เป็นการวัดการตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าที่แท้จริงโดยผ่านการคิดไตร่ตรองอย่างมีสติในการตัดสินใจบริโภคหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลา มีจำนวน 7 ข้อ เช่น

"ฉันเห็นว่าการกินอาหารที่ถูกปากเป็นสิ่งสำคัญกว่าคุณค่าของอาหาร"

"ฉันจะใช้จ่ายเงินตามความพอใจของตัวเองโดยไม่ยั้งคิด"

5.3 **จิตสาธารณะ** เป็นการวัดการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการใส่ใจดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม มีจำนวน 7 ข้อ เช่น

"ฉันเห็นว่าการใช้ของสาธารณะจะใช้แบบใดก็ได้"

"การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของรัฐบาลคนทั่วไปไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ"

แบบวัดจิตสำนึกทางปัญญา มีจำนวนข้อความทั้งหมด 21 ข้อ ประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับได้แก่ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และ ไม่จริง ในแต่ละข้อ ผู้ตอบต้องเลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจากมาตราประเมินค่า 5 ระดับนี้ แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อความทางบวกจำนวน 5 ข้อ และข้อความทางลบจำนวน 16 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนข้อความทางบวกแบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2, และ 1 และการให้คะแนนข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกันเป็น 1, 2, 3, 4, และ 5 สำหรับระดับจริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และ ไม่จริง ตามลำดับ นักเรียนที่ได้คะแนนสูงในแบบวัดนี้ด้านใดมาก แสดงว่านักเรียนมีจิตสำนึกทางปัญญาด้านดังกล่าวนั้นมาก

แบบวัดจิตสำนึกทางปัญญา ได้ทดลองใช้ครั้งแรกกับนักเรียนชั้น ม 1, ม 2, และ ม 3 จำนวน 150 คน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ จนมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้ และในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดจิตสำนึกทางปัญญาในกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิด ความสอดคล้องภายในแบบแอลฟามีค่าเท่ากับ 53, 76 และ 81 สำหรับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะ ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

6. **แบบวัดการควบคุมตัวเอง** เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานถึงความสามารถในการยับยั้ง ขจัดหรือเปลี่ยนแปลง ความคิด ความรู้สึก ความปรารถนา ความหุนหันโจรเร็วของตนเอง และละเว้นการกระทำที่ไม่น่าพึงปรารถนาได้ แบบวัดนี้มีทั้งหมด 8 ข้อ เช่น

"ฉันสามารถอดกลั้นความอยากได้ของผู้อื่น"

"ฉันมีปัญหาในการที่จะมีสมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งใด"

ในแต่ละข้อความประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับได้แก่ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ผู้ตอบต้องเลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจากมาตราประเมินค่า 5 ระดับนี้ คือ แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อความทางบวกจำนวน 3 ข้อ และข้อความทางลบจำนวน 5 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนข้อความทางบวกแบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2 และ 1 และการให้คะแนนข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกันเป็น 1, 2, 3, 4, และ 5 สำหรับระดับ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ตามลำดับ ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงในแบบวัดนี้แสดงว่า มีการควบคุมตนเองสูง

แบบวัดการควบคุมตนเอง คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองและได้ทดลองใช้กับนักเรียนชั้น ม.1, ม.2 และ ม.3 จำนวน 150 คน ผ่านตรวจสอบคุณภาพพหุคูณมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้ และในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการควบคุมตนเองกับกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟามีค่าเท่ากับ .70 (ดูตาราง 1)

7 **แบบวัดพฤติกรรมเอื้อสังคม** เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานว่ามีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ช่วยเหลือเอื้อเพื่อผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ให้ผู้อื่น แบบวัดนี้มีทั้งหมด 9 ข้อ เช่น

"ฉันพยายามหาทางทำให้เพื่อนที่มีความทุกข์สบายใจขึ้น"

"ฉันปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้"

ในแต่ละข้อความประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ผู้ตอบต้องเลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจากมาตราประเมินค่า 5 ระดับนี้ แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อความทางบวกจำนวน 6 ข้อ และข้อความทางลบจำนวน 3 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนข้อความทางบวกแบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2 และ 1 และการให้คะแนนข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกันเป็น 1, 2, 3, 4, และ 5 สำหรับระดับ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง ตามลำดับ ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงในแบบวัดนี้แสดงว่ามีพฤติกรรมเอื้อสังคมมาก

แบบวัดพฤติกรรมเอื้อสังคม คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง และได้ทดลองใช้กับนักเรียนชั้น ม.1, ม.2, และ ม.3 จำนวน 150 คน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพพหุคูณมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้ และในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดพฤติกรรมเอื้อสังคมกับกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟามีค่าเท่ากับ .72 (ดูตาราง 1)

8 แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา

เป็นแบบวัดที่มุ่งประเมินการรับรู้

ความสามารถในการแก้ปัญหาของบุคคลโดยทั่วไปมากกว่าความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยประกอบไปด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับความมั่นใจในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการแบบเผชิญปัญหา และการควบคุมตนเองได้ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา แบบวัดนี้มีทั้งหมด 8 ข้อ เช่น

“ฉันมองปัญหาว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายความสามารถมากกว่าเป็นเรื่องที่น่ากลัว”

“ในการแก้ปัญหาฉันพยายามคิดหาวิธีการหลายอย่าง”

ในแต่ละข้อความประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และ ไม่จริง ผู้ตอบต้องเลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจากมาตราประเมินค่า 5 ระดับนี้ แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อความทางบวกจำนวน 7 ข้อ และข้อความทางลบจำนวน 1 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนข้อความทางบวกแบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2 และ 1 และการให้คะแนนข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกันเป็น 1, 2, 3, 4, และ 5 สำหรับระดับ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และ ไม่จริง ตามลำดับ ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงในแบบวัดนี้แสดงว่ามีความสามารถในการแก้ปัญหาสูง

แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา คณะผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ของ อรพินท์ ชูชม และ อัจฉรา สุขารมณ์ (2540) แบบวัดนี้ได้ทดลองใช้กับนักเรียนชั้น ม.1, ม 2, และ ม 3 จำนวน 150 คน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ จนมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้ และในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหากับกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟามีค่าเท่ากับ 73 (ดูตาราง 1)

9 แบบวัดคุณภาพชีวิต เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานถึงความสุขพอใจในชีวิต ความมีคุณค่าในตนเอง ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาตนเอง และความสามารถในการปรับตัวได้ แบบวัดนี้มีทั้งหมด 21 ข้อ เช่น

“ฉันมักมีเรื่องขัดแย้งกับพ่อแม่ เพื่อนฝูง”

“ฉันพยายามหาทางพัฒนาตนเองในสิ่งต่าง ๆ ที่ฉันพอใจ”

ในแต่ละข้อความประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และ ไม่จริง ผู้ตอบต้องเลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจากมาตราประเมินค่า 5 ระดับนี้ แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อความทางบวกจำนวน 13 ข้อ และข้อความทางลบจำนวน 8 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนข้อความทางบวกแบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2 และ 1 และการให้คะแนนข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกันเป็น 1, 2, 3, 4, และ 5 สำหรับระดับ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และ ไม่จริง ตามลำดับ ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงในแบบวัดนี้ แสดงว่ามีความคุณภาพชีวิตสูง

แบบวัดคุณภาพชีวิต คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง และได้ทดลองใช้กับนักเรียนชั้น ม 1, ม 2 และ ม 3 จำนวน 150 คน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจนมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้ และในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดคุณภาพชีวิตกับกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟามีค่าเท่ากับ 70 (ดูตาราง 1)

ตาราง 1 ค่าความเชื่อมั่นชนิดแอลฟา (α) พิสัยของค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (r) และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการวัดตัวแปรต่าง ๆ

การวัดตัวแปร	จำนวนข้อ	α	r	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัด
จิตสำนึกทางปัญญา	21	86	14- 67	12 79	4 78
- ความฉลาดทางอารมณ์	7	53	11- 43	4 32	2 96
- การบริโภคด้วยปัญญา	7	76	15- 59	5 24	2 56
- จิตสาธารณะ	7	81	14- 72	5 57	2 42
การควบคุมตนเอง	8	70	24- 59	5 28	2 89
การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์					
ของบิดามารดา	26	81	20- 50	11 49	5 00
- อารมณ์	8	76	39- 51	5 97	2 92
- การบริโภคด้วยปัญญา	10	66	20- 44	4 93	2 87
- จิตสาธารณะ	8	56	15- 34	3 77	2 50
การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน	28	89	20- 62	12 90	4 27
- บรรยายภาคในการเรียนรู้	5	74	41- 60	2 67	1 36
- การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์	9	73	30- 59	3 99	2 07
- การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อ	11	75	23- 53	4 63	2 31
สังคมและสาธารณะ					
- การปลูกฝังในการบริโภคด้วยปัญญา	7	73	27- 55	4 25	2 20
การเห็นแบบอย่างจากเพื่อน	20	88	20- 63	13 45	4 65
- อารมณ์	6	69	25- 53	4 59	2 55
- จิตสาธารณะ	7	71	23- 52	5 33	2 87
- การบริโภคด้วยปัญญา	7	79	17- 62	5 58	2 55
พฤติกรรมเชื้อต่อสังคม	9	72	24- 53	5 26	2 78
ความสามารถในการแก้ปัญหา	8	73	20- 59	4 68	2 43
คุณภาพชีวิต	21	88	10- 60	12 13	4 20

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้น ม 1, ม 2 และ ม 3 โดยขอความร่วมมือจากโรงเรียนที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามและแบบวัดต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ ระหว่างภาคต้นปีการศึกษา 2547

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows Version 11.0 (Statistical Package for Social Science) และ AMOS (Analysis for Moment Structure) ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และความโด่ง

2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อกำหนดอำนาจการพยากรณ์คุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น จากจิตสำนึกทางปัญญาในแต่ละด้าน

3 การวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญา โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (structural equation model) โดยมีเกณฑ์ประเมินความเหมาะสมของโมเดลหรือรูปแบบ (Arbuckle, 1995) ดังต่อไปนี้

3.1 ทดสอบความสอดคล้อง (หรือความเหมาะสม) ระหว่างรูปแบบกับข้อมูลโดยใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-square goodness of fit index หรือ χ^2) ถ้าค่าไคสแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรือมีค่าความน่าจะเป็น (p) มากกว่า 0.05 แสดงว่ามีความสอดคล้องระหว่างรูปแบบกับข้อมูล และถ้าค่าไคสแควร์มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีค่าความน่าจะเป็น (p) น้อยกว่า 0.05 แสดงว่ารูปแบบไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูล

3.2 ค่าอัตราส่วนระหว่างค่าไคสแควร์กับขั้นแห่งความเป็นอิสระ (CMIN/df หรือ χ^2/df) เป็นค่าความแตกต่างที่น้อยที่สุดระหว่างรูปแบบกับข้อมูล โดยที่ค่าสถิติไคสแควร์มีความไวต่อขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่ การทดสอบไคสแควร์มักแสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จากรูปแบบหรือทฤษฎี แต่ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็กแล้ว การทดสอบไคสแควร์แสดงให้เห็นว่าข้อมูลไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับรูปแบบหรือทฤษฎี ดังนั้นในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่ ควรพิจารณาค่าอัตราส่วนระหว่างค่าไคสแควร์กับขั้นแห่งความเป็นอิสระ ประกอบกับค่าสถิติความสอดคล้องเหมาะสม โดยมีกฎทั่วไปเสนอแนะว่าค่าอัตราส่วน

นี้ (χ^2/df) ควรมีค่าอยู่ที่ 5 หรือน้อยกว่า 5 เป็นดัชนีที่บ่งบอกความสอดคล้องเหมาะสมที่ยอมรับได้ระหว่างข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างและรูปแบบตามทฤษฎี/สมมติฐาน

3.3 ค่าสถิติความสอดคล้องเหมาะสม (fit statistics) เป็นค่าสถิติที่ใช้วัดความสอดคล้องของรูปแบบกับข้อมูล มีค่าอยู่ระหว่าง 0 – 1.00 ค่าที่เข้าใกล้ 1 แสดงว่ารูปแบบที่เสนอไว้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อมูลพอดี ในที่นี้เสนอดัชนี GFI (goodness of fit index) AGFI (adjusted goodness of fit index) และ CFI (comparative fit index)

3.4 ค่า RMSEA (root mean squared residual) เป็นค่าที่วัดความคลาดเคลื่อนเฉลี่ยของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่คลาดเคลื่อนไปจากรูปแบบที่เสนอไว้ ถ้าค่า RMSEA มีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่ารูปแบบที่เสนอไว้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อมูล หรือมีค่าน้อยกว่า 0.08

3.5 ค่า CN (critical N) เป็นค่าที่แสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใหญ่ที่สุดที่จะยอมรับสมมติฐานว่ารูปแบบที่นำเสนอถูกต้อง โดยมีกฎทั่วไปเสนอแนะว่าค่า CN ควรมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 200

ในกรณีที่รูปแบบที่นำเสนอไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูล ผู้วิจัยทำการปรับรูปแบบโดยการขจัดเส้นทางอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญ (nonsignificance paths) และปรับรูปแบบใหม่เพื่อให้รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูล โดยพิจารณาจากดัชนีดัดแปลงโมเดล (model modification indices) ร่วมกับการพิจารณาความเหมาะสมตามแนวคิดทฤษฎีเป็นตัวกำหนดในการปรับรูปแบบ

4. การวิเคราะห์อิทธิพลร่วมของเพศและระดับชั้นเรียนที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญา ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร (multivariate analysis of variance) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance) โดยทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการของ Scheffe'

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปร

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญา เมื่อจำแนกตามเพศ และชั้นเรียน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น

3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น

3.2 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปร

1.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2, และ 3 จำนวน 434, 451 และ 427 คน ตามลำดับ เป็นชายจำนวน 437 คน (33.2%) และหญิงจำนวน 871 คน (66.1%) ไม่รายงานเพศจำนวน 4 คน นักเรียนส่วนใหญ่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกันจำนวน 1009 คน (78%) ระดับการศึกษาของบิดาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 449 คน (34.7%) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา จำนวน 424 คน (32.8%) ระดับการศึกษาของมารดาส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาจำนวน 550 คน (42.4%) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา และอนุปริญญาตรีหรือปริญญาตรี จำนวนพอ ๆ กันคือ 352 คน (27.2%) รายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่ประมาณเดือนละ 5,001-10,000 บาท มีจำนวน 509 คน (39%) รองลงมามีรายได้ของครอบครัวประมาณเดือนละ 10,001-20,000 บาท จำนวน 321 คน (24.6%)

1.2 ลักษณะของตัวแปร

ข้อมูลพื้นฐานของตัวแปร ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางปัญญา ปรากฏผลในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางปัญญาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 862 คน

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1 การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ บิดามารดา	1																
2 การถ่ายทอดจิตสำนึกการบริโภค บิดามารดา	38	1															
3 การถ่ายทอดจิตสาธารณะ บิดามารดา	39	49	1														
4 ผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียน	19	29	31	1													
5 ปลุกฝังความฉลาดทางอารมณ์ โรงเรียน	38	28	35	46	1												
6 ปลุกฝังความรับผิดชอบ โรงเรียน	18	32	40	68	41	1											
7 ปลุกฝังการบริโภค โรงเรียน	15	26	33	59	38	73	1										
8 การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน	34	25	23	15	40	13	14	1									
9 การเห็นแบบอย่างการบริโภคจากเพื่อน	37	36	32	19	38	16	12	57	1								
10 การเห็นแบบอย่างจิตสาธารณะจากเพื่อน	37	34	34	21	42	21	19	60	70	1							
11 การควบคุมตนเอง	46	38	40	26	42	22	25	40	51	47	1						
12 ความฉลาดทางอารมณ์	43	33	36	13	35	20	17	38	44	47	58	1					
13 จิตสำนึกบริโภค	36	39	43	23	43	24	22	39	52	52	57	55	1				
14 จิตสาธารณะ	27	33	41	19	38	22	16	29	48	48	43	46	71	1			
15 พฤติกรรมเชื้อต่อสังคม	27	35	48	30	35	33	30	30	39	44	50	49	64	59	1		
16 แก้ปัญหา	26	30	40	34	23	42	37	14	18	22	38	37	33	29	51	1	
17 คุณภาพชีวิต	47	39	46	31	42	35	29	37	42	44	55	56	58	51	63	64	1

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 ถ้าค่า $r \geq 08$

จากตาราง 2 พบว่าตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 (ค่านัยสำคัญมีค่า r อยู่ระหว่าง .12 ถึง .71) โดยตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา (การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะ) การปลูกฝังอบรมปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน (บรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน การปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน (การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน และการเห็นแบบอย่างจิตสาธารณะจากเพื่อน) และการควบคุมตนเอง ต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเชื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 กล่าวคือ เยาวชนวัยรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากบิดามารดาอย่างเหมาะสมมาก อยู่ในสภาพแวดล้อมโรงเรียนที่ปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์ ความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะมาก มีการควบคุมตนเองสูง และได้เห็นแบบอย่างอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อนมากแล้ว จะมีความฉลาดทางอารมณ์สูง มีจิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญาสูง และมีจิตสาธารณะสูงตามไปด้วย รวมทั้งมีพฤติกรรมเชื้อต่อสังคมสูง มีความสามารถในการแก้ปัญหาสูง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย เช่นเดียวกับองค์ประกอบจิตสำนึกทางปัญญา ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเชื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นเมื่อจำแนกตามเพศและชั้นเรียน

การเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญา เมื่อจำแนกตามเพศและชั้นเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร ปรากฏผลในตาราง 3

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปรของจิตสำนึกของปัญญาที่จำแนกตามเพศ และระดับชั้นเรียน

ตัวแปร	อิทธิพล	F	df	p-value.	Eta Squared
อิทธิพลของพหุตัวแปร					
- จิตสำนึกทางปัญญา	เพศ	18.46	3/1177	.00	.045
	ระดับชั้นเรียน	7.18	6/2354	.00	.018
	ปฏิสัมพันธ์	2.40	6/2354	.03	.006
อิทธิพลของตัวแปรเดียว					
- ความฉลาดทางอารมณ์	เพศ	13.74	1/1179	.00	.012
	ระดับชั้นเรียน	12.32	2/1179	.00	.020
	ปฏิสัมพันธ์	5.04	2/1179	.01	.008
- จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา	เพศ	37.53	1/1179	.00	.031
	ระดับชั้นเรียน	.05	2/1179	.95	.000
	ปฏิสัมพันธ์	3.20	2/1179	.04	.005
- จิตสาธารณะ	เพศ	53.12	1/1179	.00	.043
	ระดับชั้นเรียน	3.64	2/1179	.03	.006
	ปฏิสัมพันธ์	4.57	2/1179	.01	.008

จากตาราง 3 แสดงว่าอิทธิพลร่วมของเพศและระดับชั้นเรียน ($F_{6, 2354} = 2.40$) มีผลต่อพหุตัวแปรจิตสำนึกทางปัญญาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบอิทธิพลเฉพาะของเพศ ($F_{3, 1177} = 18.46$) และระดับชั้นเรียนที่แยกจากกัน ($F_{6, 2354} = 7.18$) มีผลต่อพหุตัวแปรจิตสำนึกทางปัญญาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบจิตสำนึกทางปัญญาในฐานะเป็นตัวแปรเดียวทีละตัว พบปฏิสัมพันธ์ร่วมระหว่างเพศและระดับชั้นเรียนมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ($F_{2, 1179} = 5.04$) จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา ($F_{2, 1179} = 3.20$) และจิตสาธารณะ ($F_{2, 1179} = 4.57$) โดยนักเรียนชายด้วยกันที่เรียนอยู่ในชั้น ม 3 มีความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 25.62$) จิตสาธารณะ ($\bar{X} = 28.28$) สูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ในชั้น ม 2 ($\bar{X} = 23.65$) ในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ และจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 25.98$) และสูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ในชั้น ม 1 ในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 23.24$) อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 และเมื่อพิจารณาเฉพาะนักเรียนชั้น ม 1 และ ม.2 ด้วยกัน พบว่า นักเรียนหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X}_{m1}=24.56$, $\bar{X}_{m2}=24.29$) จิตสาธารณะ ($\bar{X}_{m1}=29.71$, $\bar{X}_{m2}=29.45$) สูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ชั้นเดียวกัน (ดูคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชายในระดับชั้น ม 1 และ ม 2 ในตาราง 4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลจากการวิเคราะห์ในภาพรวม โดยทั่วไปพบว่า นักเรียนหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 และยังพบว่านักเรียนชั้น ม 3 มีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชั้น ม 1 และมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชั้น ม 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 05

ตาราง 4 คะแนนเฉลี่ยของจิตสำนึกทางปัญญาที่จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน

กลุ่มตัวอย่าง	ความฉลาดทาง อารมณ์	จิตสำนึกการบริโภค ด้วยปัญญา	จิตสาธารณะ
ทั้งหมด			
เพศ			
ชาย	24.17	25.08	27.09
หญิง	25.17	27.04	29.50
ระดับชั้นเรียน			
ม 1	23.95	26.02	28.36
ม 2	24.51	26.02	27.71
ม 3	25.52	26.13	28.81
เพศ $\times$ ชั้นเรียน			
ชาย ม 1	23.24	24.76	27.00
ม.2	23.65	24.76	25.98
ม 3	25.62	25.73	28.28
หญิง ม 1	24.65	27.28	29.71
ม 2	25.37	27.29	29.45
ม 3	25.42	26.54	29.34

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญา

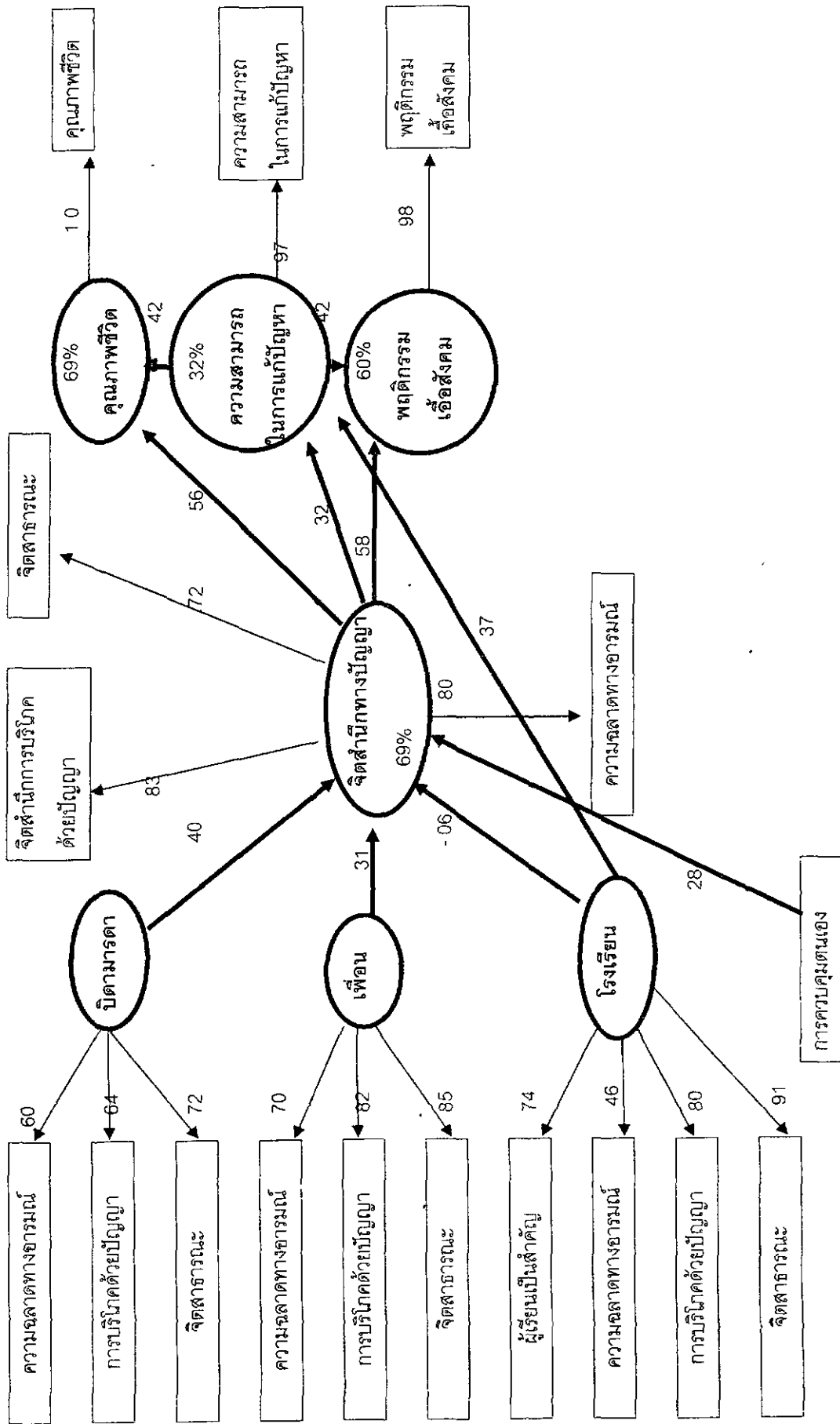
การทดสอบรูปแบบที่เสนอไว้ (ดูภาพประกอบ 1) ที่แสดงว่าการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญา โดยที่จิตสำนึกทางปัญญาส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น โดยที่จิตสำนึกทางปัญญาเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างอิทธิพลจากทางบ้าน โรงเรียน เพื่อน และการควบคุมตนเอง กับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต ในการทดสอบรูปแบบนี้ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (structural equation modeling) รูปแบบที่เสนอไว้ประกอบด้วยลักษณะของตัวแปรดังต่อไปนี้

1 ตัวแปรที่วัดได้ (observed variables) มี 17 ตัวแปร ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ การควบคุมตนเอง การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา การถ่ายทอดจิตสาธารณะ บรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน การปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน การเห็นแบบอย่างทางจิตสาธารณะจากเพื่อน พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต

2 ตัวแปรแฝง (latent or unobserved variables) มี 7 ตัวแปร ได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน จิตสำนึกทางปัญญา พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต

ตาราง 5 ค่าสถิติทดสอบความเหมาะสมของโมเดลสำหรับรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาเริ่มแรกและที่ปรับแล้วของกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนหญิง

รูปแบบ	χ^2	df	CMIN/df	GFI	AGFI	CFI	RMSEA	CN
เริ่มแรก	891.98	105	8.50	.88	.83	.90	.09	126
ปรับแล้ว	465.60	100	4.66	.94	.90	.95	.07	230
กลุ่มรวม								
ปรับแล้ว ชาย	203.88	100	2.04	.92	.88	.96	.06	173
ปรับแล้ว หญิง	395.63	100	3.96	.92	.88	.94	.07	181

ภาพประกอบ 2 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาที่ปรับแล้วในกลุ่มรวม

บิดามารดา = การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา, เพื่อน = การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน,

โรงเรียน = การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน
บทที่ 4 (อภินิหาร) จิต

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ารูปแบบที่เสนอไว้ในภาพประกอบ 1 และตาราง 5 ไม่มีความเหมาะสม มีค่า $\chi^2_{(105, n=862)} = 891.98, p < .001$ โดยมีดัชนีความเหมาะสม GFI = 88, AGFI = 83, CFI = 90 ค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 09 และมีค่า CN = 126 ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงทำการปรับรูปแบบโดยอาศัยดัชนีการปรับ และแนวคิดทฤษฎีประกอบ ในกรณีนี้ความเหมาะสมของรูปแบบจะดีขึ้นในการที่ให้อิทธิพลของการปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ตามรูปแบบทางเลือกใหม่หรือรูปแบบที่ได้รับการปรับที่เสนอในภาพประกอบ 2

ผลการทดสอบรูปแบบโครงสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นที่เสนอเป็นทางเลือกใหม่ โดยรวมอิทธิพลทางตรงของการปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนที่ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหา โดยที่ความสามารถในการแก้ปัญหาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมเอื้อสังคม พบว่ารูปแบบทางเลือกที่เสนอใหม่มีความเหมาะสมกับข้อมูล (ภาพประกอบ 2) มีค่า $\chi^2_{(100, n=862)} = 465.60, p < .001$ โดยมีค่าดัชนีความเหมาะสม GFI = .94, AGFI = .90 และ CFI = 95 ค่าความคลาดเคลื่อนมีค่าเท่ากับ .07 และ CN = 230 โดยเสนอผลตามลำดับดังต่อไปนี้

3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

3.1.1 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา

ตาราง 6 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานแสดงอิทธิพลทางตรงของปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญาของกลุ่มรวม (862 คน) นักเรียนชาย (288 คน) และนักเรียนหญิง (574 คน) ตามรูปแบบที่ปรับแล้ว

ปัจจัยจิตสังคม	อิทธิพลทางตรง		
	กลุ่มรวม	นักเรียนชาย	นักเรียนหญิง
การถ่ายทอดปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา	40*	.42*	40*
การปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์ในโรงเรียน	.06	-.05	-.07
การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน	31*	.26*	32*
การควบคุมตนเอง	28*	30*	29*
R^2	69	.66	70

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01

ปัจจัยทางจิตสังคมที่ศึกษามี 4 ปัจจัยได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์ในโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนและการควบคุมตนเอง ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา ($\beta=.40$) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ($\beta= .31$) และการควบคุมตนเอง ($\beta= .28$) มีอิทธิพลโดยตรงในทางบวกต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 แสดงว่าเยาวชนวัยรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดาอย่างเหมาะสมมาก ได้เห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนในทางที่เหมาะสมมาก และมีการควบคุมตนเองมาก จะมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงด้วย และพบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อจิตสำนึกทางปัญญา โดยปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 4 ปัจจัยนี้รวมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69, 66 และ 70 (ดูตาราง 6) ในกลุ่มรวม นักเรียนชายและนักเรียนหญิง ตามลำดับ ถึงแม้ปัจจัยการปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนไม่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา แต่ปัจจัยดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta= .37$) ของเยาวชนวัยรุ่น

ตาราง 7 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานแสดงอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยจิตสังคมและจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมเชื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของกลุ่มรวม

	อิทธิพล		รวม
	ตรง	อ้อม	
บิดามารดา			
พฤติกรรมเอื้อสังคม	-	23	23
ความสามารถในการแก้ปัญหา	-	13	13
คุณภาพชีวิต	-	22	22
โรงเรียน			
พฤติกรรมเอื้อสังคม	-	13	13
ความสามารถในการแก้ปัญหา	.37	- 02	35
คุณภาพชีวิต	-	12	.12

ตาราง 7 (ต่อ)

	อิทธิพล		รวม
	ตรง	อ้อม	
	เพื่อน		
พฤติกรรมเอื้อสังคม	-	18	18
ความสามารถในการแก้ปัญหา	-	10	10
คุณภาพชีวิต	-	17	17
	การควบคุมตนเอง		
พฤติกรรมเอื้อสังคม	-	16	16
ความสามารถในการแก้ปัญหา	-	09	09
คุณภาพชีวิต	-	16	16
	จิตสำนึกทางปัญญา		
พฤติกรรมเอื้อสังคม	58	13	71
ความสามารถในการแก้ปัญหา	32	-	32
คุณภาพชีวิต	56	13	69

3.1.2 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 3 ปัจจัยได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเองไม่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต แต่พบอิทธิพลทางอ้อมของปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 3 ปัจจัยนี้ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต (ดูผลในตาราง 7) โดยอิทธิพลทางอ้อมการถ่ายทอดปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง (ค่า β อยู่ระหว่าง 13 ถึง 23) รองลงมาได้แก่ อิทธิพลจากการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน (ค่า β อยู่ระหว่าง 10 ถึง 18) และการควบคุมตนเอง (ค่า β อยู่ระหว่าง 09 ถึง 27) ตามลำดับ สำหรับการปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนพบว่าส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta = 37$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และพบอิทธิพลทางอ้อมของการ

ปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน ส่งผ่านจิตสำนึกทางปัญญาและ
ความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ($\beta = 13$) และพฤติกรรมเชื้อสังคม ($\beta = 14$)
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรมเชื้อสังคม ความสามารถในการ
แก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จิตสำนึกทางปัญญามีอิทธิพลโดยตรงทางบวกต่อ
พฤติกรรมเชื้อสังคม ($\beta = 58$) ความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta = 32$) และคุณภาพชีวิต ($\beta = 56$)
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่าจิตสำนึกทางปัญญามีอิทธิพลทางอ้อมต่อ
พฤติกรรมเชื้อสังคม ($\beta = 13$) และคุณภาพชีวิต ($\beta = 13$) โดยผ่านทางความสามารถในการ
แก้ปัญหา (ดูตาราง 7) และพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหายังส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อ
พฤติกรรมเชื้อสังคม ($\beta = .42$) และคุณภาพชีวิต ($\beta = .42$)

จากการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญา พบว่าชุดของ
ตัวแปรในรูปแบบนี้ตามลำดับเส้นทางของตัวแปรในภาพประกอบ 2 โดยรวมอิทธิพลทางตรงและ
ทางอ้อมของปัจจัยทางจิตสังคม และจิตสำนึกทางปัญญา พบว่าสามารถอธิบายความแปรปรวน
ของพฤติกรรมเชื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิต
ได้ร้อยละ 69 แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาในการพยากรณ์คุณภาพของ
เยาวชนวัยรุ่นโดยทำการวิเคราะห์หัดถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise regression analysis)
พบว่าจิตสำนึกทางปัญญา อธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเชื้อสังคมได้ร้อยละ 47 ความสามารถใน
การแก้ปัญหาได้ร้อยละ 16 และคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 43 (ดูตาราง 5 ในภาคผนวก)

ในการทดสอบรูปแบบโดยสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นที่เสนอ
เป็นทางเลือกใหม่ จำแนกตามเพศ พบว่าดัชนีความเหมาะสมของรูปแบบกับข้อมูล ค่อนข้างเป็นแบบเดียวกัน
สำหรับนักเรียนชายมีค่า $\chi^2_{(102, n=284)} = 216.93, p < .001, GFI = .92, AGFI = .87, CFI = .95$ และ $RSMEA = .06$
สำหรับนักเรียนหญิงมีค่า $\chi^2_{(102, n=574)} = 216.93, p < .001, GFI = .92, AGFI = .87, CFI = .93$ และ $RSMEA = .08$
โดยมีค่า CN สำหรับนักเรียนชายเท่ากับ 173 และนักเรียนหญิงเท่ากับ 181 แสดงว่าข้อมูลของ
นักเรียนชายและนักเรียนหญิงสนับสนุนรูปแบบทางเลือกใหม่นี้ โดยค่าสัมประสิทธิ์การวัดและ
โครงสร้างมีค่าคล้ายคลึงกันมาก ข้อค้นพบนี้ยืนยันว่ารูปแบบทางเลือกใหม่นี้ไม่แปรเปลี่ยนไปตาม
เพศ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย โดยมีจุดมุ่งหมายที่เฉพาะดังต่อไปนี้

- 1 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคม จิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น
 - 2 เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญา จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน
 - 3 เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น
 - 4 เพื่อศึกษาอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น
 - 5 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น
- กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 1,312 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2547

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยแบบวัดต่าง ๆ โดยแบบวัดมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ทั้งอำนาจจำแนก ความเที่ยงตรง และความเชื่อถือได้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาที่มีค่าอยู่ระหว่าง .53 - .88 และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้นักเรียนตอบแบบวัดต่าง ๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อคำนวณหาค่าสถิติพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปร ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญา จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียนโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร (MANOVA) และใช้โปรแกรม AMOS เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของจิตสำนึกทางปัญญา

สรุปผลการวิจัย

- 1 ปัจจัยทางจิตสังคมได้แก่ ตัวแปรกลุ่มการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา

และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น และองค์ประกอบทางจิตสำนึกทางปัญญา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

2 เพศและระดับชั้นเรียนมีอิทธิพลร่วมต่อจิตสำนึกทางปัญญา โดยในกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นชายด้วยกัน เยาวชนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้น ม 3 มีความฉลาดทางอารมณ์ และจิตสาธารณะสูงกว่าเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้น ม 2 และ ม.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยในภาพรวมพบว่า เยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุมากกว่า มีความฉลาดทางอารมณ์ และจิตสาธารณะสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุน้อยกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 และพบว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาทุกด้าน สูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย

3 อิทธิพลของการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา มีผลโดยตรงในทางบวกต่อจิตสำนึกทางปัญญาสูงสุด ($\beta = .40$) รองลงมาได้แก่ การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ($\beta = .31$) และการควบคุมตนเอง ($\beta = .28$) โดยที่การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยรุ่น ($\beta = .37$) โดยปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 4 ปัจจัยได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมปัญญาสังคม -อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเองร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 4 ปัจจัยส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น โดยผ่านทางจิตสำนึกทางปัญญา

4 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ($\beta = .64$) ความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta = .32$) และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น ($\beta = .58$)

5 โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นประกอบไปด้วยปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาและจิตสำนึกทางปัญญาส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อมูล โดยอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยทางจิตสังคม และจิตสำนึกทางปัญญาสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่นได้ร้อยละ 69

การอภิปรายผลการวิจัย

ความแตกต่างระหว่างเพศและอายุในจิตสำนึกทางปัญญา

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าในภาพรวมเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย เมื่อพิจารณาจิตสำนึกทางปัญญาในแต่ละมิติ พบว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีความ

ฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยกรมสุขภาพจิต (2543) พบว่าประชาชนไทยที่มีช่วงอายุ 12 – 60 ปี มีความฉลาดทางอารมณ์ภาพรวม ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการศึกษาของกรมสุขภาพจิต เป็นการศึกษาต่อกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุอยู่ในช่วงกว้าง กว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ผลการวิจัยจึงไม่คงเส้นคงวา แต่การที่งานวิจัยครั้งนี้พบว่า เยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย อาจเป็นเพราะว่าสังคมวัฒนธรรมไทยนั้นกล่อมเกลာให้ผู้หญิงเป็นคนที่จะเสียก่อน เอาใจใส่ ความรู้สึก อารมณ์ของตนเอง มีการยับยั้งการแสดงออกอารมณ์ที่รุนแรง ทำให้ผู้หญิงมีเวลาที่จะนึกคิดใคร่ครวญยิ่งขึ้น และสังคมยังให้ผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบในกิจกรรมภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคและใช้จ่ายสิ่งของในบ้าน ตลอดจนใส่ใจในเรื่องของสมบัติส่วนตัวและส่วนรวม ทำให้ผู้หญิงได้รับการปลูกฝังในการมีจิตสำนึกทางปัญญามากกว่าผู้ชาย แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศที่เป็นการศึกษาของ บาร์ออน และปาร์กเกอร์ (Bar-On & Parker, 2000) ที่พบว่าเพศชายและเพศหญิง มีความสามารถทางอารมณ์ และสังคมไม่แตกต่างกันในภาพรวม แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยพบว่าผู้หญิงดูเหมือนว่าจะมีการตระหนักรู้ทางอารมณ์ แสดงความเข้าใจใส่ใจ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าผู้ชาย แต่เพศชายดูเหมือนมีความเคารพนับถือตนเอง มีอิสระ มีการจัดการความเครียด ยืดหยุ่น สามารถแก้ปัญหา และมองโลกในแง่ดีมากกว่าผู้หญิง และเมื่อตรวจสอบความฉลาดทางอารมณ์ในประเทศต่าง ๆ พบว่า เพศหญิงมีความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคมสูง ซึ่งองค์ประกอบย่อยๆ ของความฉลาดทางอารมณ์ของบาร์ออนที่พบว่าเพศหญิงมีองค์ประกอบเหล่านี้สูงกว่าผู้ชายนั้นค่อนข้างคลึงกับนิยามจิตสำนึกทางปัญญาที่ศึกษาครั้งนี้ นอกจากนี้งานวิจัยหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ได้ดีกว่าผู้ชาย (Bar-On & Parker, 2000) แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยครั้งนี้กับการศึกษาปัญหาการวิจัยทำนองนี้ให้ผลไม่สอดคล้องกัน อาจจะเป็นเพราะว่านิยามที่แตกต่างกันด้วย จึงยังพบผลที่ไม่คงเส้นคงวาในการศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศและอายุกับจิตสำนึกทางปัญญา

ในเรื่องความแตกต่างระหว่างอายุกับจิตสำนึกทางปัญญา ผลการวิจัยนี้พบว่า เยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุมากกว่า มีจิตสำนึกทางปัญญา ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ และจิตสาธารณะ สูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมเพชร จัตรศุกุล และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2544) ที่พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกันในแต่ละองค์ประกอบ ยกเว้นองค์ประกอบเดียวคือ องค์ประกอบด้านระหว่างบุคคล โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนสูงกว่านักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 และ 6 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ผจจจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2545) ที่ได้ทำ

การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวพุทธศาสนากับกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 พบว่านิสิตชั้นปีที่ 1, 2, 3, และ 4 มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรู้สึก ด้านการคิด และด้านการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน แต่ผลจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ กรมสุขภาพจิต (2543) และผลงานวิจัยต่างประเทศที่พบว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 05 (Bar-On & Parker, 2000) โดยกลุ่มที่มีอายุมากกว่ามีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า และการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์จากแนวคิดตะวันตกยังเสนอแนะว่าความฉลาดทางอารมณ์และสังคมเพิ่มขึ้นตามอายุ สอดคล้องกับพัฒนาการทางอารมณ์ สังคมวัยรุ่น เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ศึกษาบุคลิกภาพที่เอื้อสังคมซึ่งมีพัฒนาการตามอายุ โดยบุคลิกภาพ ลักษณะที่เอื้อสังคม เป็นคุณลักษณะที่จะคิดถึงสวัสดิการและสิทธิของผู้อื่น รู้สึกห่วงใย และเข้าใจผู้อื่น และพร้อมที่จะปฏิบัติในทางที่เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น (Penner & Finkelstein, 1998) โดยบุคลิกเชิงสังคมอาจรวมถึงการรู้จักคิดในการคำนึงถึงผู้อื่น และการกระทำที่เอื้อสังคมด้วยความเห็นอกเห็นใจ ที่คล้ายกับนิยามของจิตสำนึกทางปัญญาบางส่วน และผลจากการศึกษาวิจัยของไอเซนเบิร์ก และคณะ (Eisenberg et al, 1999) พบว่าบุคคลมีความแตกต่างกันในบุคลิกลักษณะเอื้อสังคม และความแตกต่างนี้ปรากฏชัดเจนในวัยรุ่น และค่อนข้างคงที่จนถึงวัยผู้ใหญ่

รูปแบบของจิตสำนึกทางปัญญา

ผลการวิจัยได้ยืนยันว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นเป็นไปในลักษณะที่ว่า ปัจจัยทางจิตสังคมได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ จากบิดามารดา การได้เห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีอิทธิพลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาของวัยรุ่น โดยจิตสำนึกทางปัญญาเป็นตัวคั่นกลางที่รับอิทธิพลจากปัจจัยจิตสังคมเหล่านี้แล้วส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหา และพฤติกรรมเอื้อสังคมของเยาวชนวัยรุ่น และยังพบว่าการปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหาด้วย ซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหายังมีอิทธิพลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมเอื้อสังคม ผลการวิจัยที่พบนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางสังคม (Maccoby, 1992) ที่กล่าวว่าบุคคลจะได้รับนิสัย ทักษะ ค่านิยม และมีแรงจูงใจที่จะทำหรือมีพฤติกรรมที่มีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแทนของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อนทำหน้าที่หล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงปรารถนามาผสมผสานกับแนวคิด บุคลิกลักษณะและพัฒนาการรู้คิด (Radke-Yarrow, Zahn – Waxler, & Chapman, 1983) ที่เชื่อว่าบุคคลมีความรู้สึกนึกคิด เพื่อ และตระหนักรู้อย่างไร แล้วสิ่งนี้เป็นสิ่งคั่นกลางที่จะส่งผลต่อพัฒนาการพฤติกรรมที่มีคุณภาพ

การอภิปรายผลในเรื่องรูปแบบของจิตสำนึกทางปัญญา จำแนกออกเป็น 2 ประเด็นได้แก่ อิทธิพลของการถ่ายทอดทางสังคมและการควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น และอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น ดังนี้

2.1 อิทธิพลของการถ่ายทอดทางปัญญาสังคมอารมณ์ และการควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม อารมณ์ จากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน กับการควบคุมตนเองร่วมกัน อธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญา ได้ร้อยละ 69 โดยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม – อารมณ์ จากบิดามารดา มีอิทธิพลในทางบวกมากที่สุด ($\beta = .40$) ต่อจิตสำนึกทางปัญญา รองลงมาคือการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ($\beta = .31$) และการควบคุมตนเอง ($\beta = .28$) ตามลำดับ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังคงยืนยันถึงความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคมในชีวิตของเด็กและเยาวชนวัยรุ่นที่มีความผูกพันกับเด็กตั้งแต่ประสบการณ์ชีวิตแรกเริ่ม และยังคงความสำคัญนี้อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้เด็กจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว อิทธิพลจากบิดามารดาก็ยังไม่ได้ลดน้อยลง โดยเฉพาะจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการที่บิดามารดาให้การอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง และการเป็นต้นแบบที่ดี ในการแสดงออกทางปัญญาสังคม-อารมณ์และความประพฤติที่เหมาะสม มีการประพฤติในการบริโภค การใช้เงิน สิ่งของเครื่องใช้ เวลา และทรัพยากรอย่างมีคุณค่า ดูแลรักษาและแบ่งปันของส่วนรวม สาธารณสมบัติ รวมทั้งแสดงออกให้ลูกรู้ถึงความรักความเอาใจใส่เข้าใจในจิตใจและปัญหาของลูกแล้ว เยาวชนจะมีการเรียนรู้ เลียนแบบซึมซับเอาอย่างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เข้าไปในจิตใจด้วย ฝังรากให้เยาวชนมีจิตสำนึกทางปัญญาที่ดีตามไปด้วย และเชื้อให้เยาวชนแสดงพฤติกรรมที่มีคุณภาพได้แก่ การมีคุณภาพชีวิต มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีพฤติกรรมเชื้อสังคม ในขณะที่เดียวกันถ้าบิดามารดาไม่มีการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ที่เหมาะสมดังกล่าว เยาวชนวัยรุ่นจะได้รับการหล่อหลอมให้มีจิตสำนึกทางปัญญาที่เหมาะสมน้อย ไม่เกิดการรับรู้การเลียนแบบและซึมซับในการแสดงพฤติกรรมที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าลูกได้รับการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังเช่นไรจากบิดามารดา ลูกก็จะมีลักษณะและพฤติกรรมตามสิ่งที่ได้รับการปลูกฝัง เช่น งานวิจัยของ ออฟินทร์ ชูชม และ อัจฉรา สุขารมณ์ (2543) พบว่า การที่บิดามารดาใช้วิธีการจูงใจภายใน การเรียนรู้ ส่งเสริมให้ลูกสนใจและตั้งใจเรียนโดยเน้นเรื่องความอยากรู้อยากเห็น การใช้ความพยายามในการเรียน ส่งเสริมให้ลูกเรียนหนังสือด้วยความสุข จัดหาประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใหม่ ๆ และน่าสนใจ ตลอดจนสนับสนุนให้ลูกมีความเป็นตัวของตัวเอง ในการเรียนรู้แล้ว ลูกจะมีแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้ ตามสิ่งที่บิดามารดาถ่ายทอดนั้น ในขณะที่บิดามารดาใช้วิธีการจูงใจภายนอก การเรียนรู้นั้นจะส่งผลที่จะทำให้ลายแรงจูงใจภายในในการเรียนของลูก สอดคล้องกับงานวิจัยมหาคของ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540) ที่พบว่า การปลูกฝังอบรมทางพุทธศาสนาจากบ้าน วัด สถานศึกษาและชุมชน ส่งผลร่วมกันต่อปริมาณการนับถือศาสนาพุทธของเยาวชนไทย โดยอิทธิพลของครอบครัวมีมากที่สุดใ้้นักเรียนประถมปลายและมัธยมต้น แล้วอิทธิพลของครอบครัวจะลดลงเมื่อเยาวชนอายุมากขึ้น โดยอิทธิพลของครอบครัวที่สำคัญคือปริมาณการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบพุทธ แบบรักสนับสนุนมากและการเป็นแบบอย่างทางพุทธของบิดามารดา สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยา สุวรรณทัต และคณะ (2533) ที่เสนอแนะว่า การอบรมเลี้ยงดูที่มารดาปฏิบัติต่อเด็กในการควบคุมตนเอง มีส่วนช่วยส่งเสริมจิตลักษณะการควบคุมบังคับ ความมั่นใจในตนเอง และการมุ่งอนาคต

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเห็นแบบอย่างทางจิตใจ อารมณ์ สังคมและพฤติกรรมจากเพื่อนมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องอย่างมากกับแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตที่กล่าวว่าบุคคลจะยอมรับ พฤติกรรมบุคคลอื่นที่ตนต้องการอย่างเทียบเคียง และเป็นบุคคลที่มีความผูกพันทางอารมณ์อย่างมาก (Bandura, 1986) เช่นเดียวกับงานวิจัยในต่างประเทศที่สนับสนุนว่า การมีเพื่อนในช่วงปีแรก (Wentzel, Barry, & Caldwell, 2004) วัยรุ่นตอนต้น ในระดับชั้นปีที่ 6 และเพื่อนที่ใกล้ชิดนั้นมีพฤติกรรมเอื้อสังคม แล้ว เมื่อนักเรียนวัยรุ่นนั้นศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 8 จะมีการยึดมั่นที่จะมีเป้าหมายที่เอื้อสังคมด้วย และนักเรียนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมอยู่ในระดับต่ำเริ่มแรกเมื่อเทียบกับเพื่อนคนอื่น ๆ จะพัฒนา พฤติกรรมเอื้อสังคมเมื่ออยู่ใกล้เพื่อนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคม ในขณะที่นักเรียนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคม อยู่ในระดับสูงเริ่มแรก จะลดพฤติกรรมเอื้อสังคมลงเมื่ออยู่กับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมน้อยกว่า จะเห็นว่าผลการวิจัยเหล่านี้สนับสนุนแนวคิดของแบนดูรา (Bandura, 1986) ที่เสนอว่า อิทธิพล ระยะใกล้ที่สุดของการเรียนรู้จากการสังเกตมีผลต่อกระบวนการจูงใจที่ทำให้บุคคลรับเอาคุณลักษณะที่ ได้เรียนรู้จากการสังเกตเข้ามาไว้ในจิตใจ

การควบคุมตนเองเป็นปัจจัยจิตลักษณะที่มีหลักฐานจากการวิจัยที่ศึกษาว่ามีอิทธิพล ต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยในต่างประเทศ หลายเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง (Tangney et al, 2004) ที่พบว่า การควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นจิต ลักษณะที่สามารถควบคุมการคิด อารมณ์ ความหุนหัน และการกระทำที่ไม่พึงปรารถนานั้น สามารถ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในทางบวก โดยพบว่าบุคคลที่มีการควบคุมตนเองได้ มีความสามารถในการยับยั้ง ความอยากในการบริโภคอาหาร สุรา ยาเสพติด และประหยัดในการใช้เงิน นอกจากนี้การควบคุม ตนเองยังมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับลักษณะบุคลิกภาพความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความเข้าอก เข้าใจในความรู้สึก ความต้องการของคนอื่น และจัดการอารมณ์ทางลบได้อย่างเหมาะสม ซึ่ง คุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้คล้ายคลึงกับองค์ประกอบของจิตสำนึกทางปัญญาและการศึกษาครั้งนี้ยัง พบว่าการควบคุมตนเองส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และ

คุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฟินเคล และ แคมป์เบลล์ (Finkel & Campbell, 2000) ที่รายงานว่าคนที่มีการควบคุมตนเองได้สูง จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น และปรับตัวได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นดัชนีหนึ่งที่แสดงถึงคุณภาพชีวิตของเยาวชน

อย่างไรก็ตามข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่องนี้ไม่ได้แสดงหลักฐานให้เห็นว่าการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์ จากทางโรงเรียน ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนต่าง ๆ ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงาม ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เยาวชนรับรู้วิธีการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนแบบเดียวกัน จึงไม่ส่งผลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาเท่าที่ควร แต่พบว่าการปลูกฝังจิตสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยรุ่น

2.2 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนว่าจิตสำนึกทางปัญญา นั้นเป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่พึงปรารถนา เนื่องจากจิตสำนึกทางปัญญาช่วยส่งเสริมให้เยาวชนวัยรุ่นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อตนเองและสังคม โดยมีหลักฐานจากการวิจัยเรื่องนี้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า เยาวชนวัยรุ่นที่มีจิตสำนึกทางปัญญาสูง จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีพฤติกรรมเอื้อสังคม สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีทางบุคลิกภาพและจิตลักษณะโดยจิตใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม (Eisenberg & Fabes, 1998) เฉพาะพฤติกรรมเอื้อสังคมมีงานวิจัยจากต่างประเทศจำนวนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมเอื้อสังคมมีความสัมพันธ์สูงกับเหตุผลเชิงจริยธรรม และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าอกเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น (Eisenberg et al., 1999) ซึ่งคุณลักษณะเหตุผลเชิงจริยธรรม และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าอกเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นนั้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางปัญญาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้มีงานวิจัยหลายเรื่องพบว่าตัวแปรจิตลักษณะในทางบวก เช่น ความคงเส้นคงวาของอารมณ์ ความรับผิดชอบทางสังคม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเอื้อสังคม (Radke-Yarrow et al., 1983) และมีข้อสังเกตจากงานวิจัยที่พบในต่างประเทศสนับสนุนว่า การบริโภคที่เพียงพอ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในขณะนี้เพื่อคุณภาพชีวิต โดยจากการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างปริมาณการบริโภคที่เกินจำเป็น กับความสุขของมนุษย์ นอกจากนี้ค่านิยมการบริโภคที่ยึดตนเองส่งผลทางลบต่อความสุขของบุคคล (Schmuck & Vlek, 2003)

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1 ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าบุคคลที่เป็นตัวแทนในสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิด เยาวชนวัยรุ่น ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อนมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมที่จะ

ถ่ายทอด ปลุกฝัง และเป็นตัวแบบที่ดีในการพัฒนาจิตสำนึกทางปัญญาและส่งเสริมให้เยาวชนวัยรุ่น เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ได้แก่ การมีคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจที่ดี สามารถแก้ปัญหาได้ และมี พฤติกรรมที่เอื้อสังคม

ดังนั้นสถาบันต่าง ๆ มีส่วนในการเสริมสร้างจิตสำนึกทางปัญญาดังต่อไปนี้

1.1 **ครอบครัว** ผลการวิจัยนี้ยังคงยืนยันว่าสถาบันครอบครัวมีความสำคัญอันดับ แรก ที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญา ดังนั้นบทบาทของบิดามารดาในการพัฒนาจิตสำนึกทาง ปัญญาให้กับลูกของตนมีแนวทางดังนี้

1.1.1 บิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องแสดงออกอารมณ์และความ ประพฤติที่เหมาะสมกับลูกและคนรอบข้าง ตลอดจนมีการประพฤติตนในการบริโภค การใช้เงิน สิ่งของเครื่องใช้ เวลา และทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณค่า และทำตัวเป็นแบบอย่างในการดูแลรักษา และแบ่งปันของส่วนรวม รวมทั้งช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น

1.1.2 บิดามารดาอบรมสั่งสอนและปลุกฝังบุตรในเรื่องการจัดการอารมณ์ที่ เหมาะสม การอธิบายชี้แจงให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของการกิน การใช้เงิน สิ่งของเครื่องใช้ เวลา และ ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการดูแลรักษาสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม และช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น รวมทั้งตักเตือนว่ากล่าวเมื่อลูกมีการแสดงออกทางอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

1.1.3 บิดามารดาแสดงให้เห็นความรัก ความเอาใจใส่ เข้าใจจิตใจและ ปัญหาของลูก และสนับสนุนให้ลูกใช้เงิน สิ่งของ เวลา และทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณค่า เอื้ออาทร ผู้อื่น ตลอดจนทำตัวเป็นประโยชน์ต่อสังคม

1.2 **โรงเรียน** ถึงแม้ผลการวิจัยนี้ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าการปลุกฝังอบรมของโรงเรียน ในเรื่องปัญญาสังคม-อารมณ์จิตใจที่เอื้ออาทรต่อสังคมส่งผลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญา แต่พบว่า ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา และส่งผลทางอ้อมต่อคุณภาพชีวิต และพฤติกรรมเอื้อ สังคมของเยาวชนวัยรุ่น แสดงให้เห็นว่าบทบาทของครูอาจารย์ยังมีผลในการปลุกฝังเรื่องการคิด อารมณ์-จิตใจที่เอื้ออาทรต่อสังคม มีความสำคัญเช่นเดียวกันกับการปลุกฝังความรู้ทางวิชาการ ดังนั้น ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพทางการคิดแก้ปัญหา มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ดี และมี พฤติกรรมเอื้อสังคม ครูอาจารย์สามารถใช้แนวทางในการปฏิบัติดังนี้

1.2.1 ครูอาจารย์ควรสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิด โอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และให้นักเรียนมีความสุข และ สนุกในการเรียนรู้

1.2.2 ครูอาจารย์อบรมสั่งสอนและปลุกฝังนักเรียนในเรื่องการแสดงออก อารมณ์และความประพฤติที่เหมาะสม การปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน การอธิบายชี้แจง สอน

ให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของการใช้สิ่งของ เครื่องใช้ และเวลา และสอนให้นักเรียนรู้จักคิดไตร่ตรองก่อนทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนฝึกให้นักเรียนรับผิดชอบดูแลรักษาสิ่งของที่เป็นสาธารณะสมบัติของโรงเรียน

1.2.3 ครูอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการแสดงออกอารมณ์ที่เหมาะสมกับนักเรียน ตลอดจนมีการประพฤติตนในการใช้สิ่งของ เครื่องใช้ และเวลาอย่างมีคุณค่า และทำตัวเป็นแบบอย่างในการดูแลรักษาของส่วนรวม

1.2.4 ครูอาจารย์ ควรสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

1.2.5 ครูอาจารย์ควรมีการยกย่อง ชมเชยนักเรียนที่ทำความดีหรือทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

1.3 เพื่อน ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการเห็นแบบอย่างจากเพื่อนมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นสำคัญเป็นอันดับสอง รองจากครอบครัว ดังนั้นในการส่งเสริมจิตสำนึกทางปัญญา เพื่อนที่ใกล้ชิดเยาวชนวัยรุ่นยังคงมีบทบาทสำคัญ เยาวชนวัยรุ่นมีจิตสำนึกทางปัญญามากหรือน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับ การเห็นแบบอย่างทางด้านอารมณ์ จิตใจ และพฤติกรรมที่เชื้อส่งเสริมในลักษณะใดจากเพื่อน เยาวชนวัยรุ่นพร้อมที่จะเลียนแบบ หรือทำตามอย่างเพื่อนที่อยู่รอบตัว เพื่อให้ได้รับการยอมรับในกลุ่ม ผู้ปกครองและครูอาจารย์ควรตระหนักถึงความสำคัญของอิทธิพลของเพื่อนที่เยาวชนวัยรุ่นพร้อมที่จะซึมซับเอาแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากกลุ่มเพื่อน

2 ผลการวิจัยได้เสนอแนะว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีจิตสำนึกทางปัญญาสูง จะเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพทั้งด้านจิตใจ การแก้ปัญหาและมีพฤติกรรมเอื้อสังคม ดังนั้นผู้ปกครองและครูอาจารย์ควรส่งเสริมให้เยาวชนวัยรุ่นมีจิตสำนึกทางปัญญา ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น และพยายามหาแนวทางที่จะปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาเยาวชนวัยรุ่นที่มีจิตสำนึกทางปัญญาดำ ให้เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกทางปัญญาสูง โดยเฉพาะเยาวชนวัยรุ่นชายส่วนใหญ่มีจิตสำนึกทางปัญญาดำกว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิง นอกจากนี้ควรหาวิธีการที่จะส่งเสริมให้เยาวชนวัยรุ่นมีการควบคุมตนเองให้ได้ เพราะจิตสำนึกทางปัญญามีความเกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเอง ในการหาแนวทางส่งเสริมจิตสำนึกทางปัญญากับเยาวชนวัยรุ่น ต้องตระหนักว่าจิตสำนึกทางปัญญาเป็นการบูรณาการเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะเข้าไว้ด้วยกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1 การวิจัยต่อไปควรเป็นการศึกษาระยะยาวและติดตามผลอย่างต่อเนื่องทั้งกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในคุณลักษณะที่พึงประสงค์จากครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน จิตสำนึกทางปัญญา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อสามารถตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทาง

ปัญญาได้อย่างชัดเจน และควรมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบเพื่อเข้าใจพัฒนาการของจิตสำนึกทางปัญญา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้การศึกษายะยะยาวยังทำให้เห็นภาพที่สมบูรณ์ว่าจิตสำนึกทางปัญญาเป็นคุณลักษณะที่คงเส้นคงวาหรือไม่

2 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการถ่ายทอดทางสังคม และการปลูกฝังในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในองค์รวมที่บูรณาการวิธีการถ่ายทอดแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่น การเป็นแบบอย่าง การอบรมสั่งสอนโดยตรง การให้รางวัลและการลงโทษ ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุอิทธิพลเฉพาะของวิธีการถ่ายทอดแบบใดส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่นได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าวนี้การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิธีการถ่ายทอดทางสังคมในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน ว่าวิธีการไหนมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนมากน้อยแค่ไหน

3 การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงทดลองเพื่อยืนยันความเป็นสาเหตุและผลของการมีจิตสำนึก โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่นที่พึงประสงค์ โดยใช้กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกทางปัญญาจากครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน ไปดำเนินการทดลองใช้ ว่ากระบวนการถ่ายทอดและปลูกฝังดังกล่าวแบบบูรณาการนี้จะส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น ตลอดจนการทำการทดลองว่าวิธีการควบคุมตนเองนั้นมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาหรือไม่

4 การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาในรูปแบบการวิจัยระยะสั้น เช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ แต่ศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุที่แตกต่างกัน การวิจัยครั้งนี้ศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุ 11-15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยรุ่นตอนต้น ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ อาจแตกต่างกันไปถ้าศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุอื่น เช่น วัยรุ่นตอนปลาย เพื่อศึกษาว่าอิทธิพลครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตแตกต่างกันหรือไม่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คมเพชร จัตรสุภกุล และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2544). *การสร้างมาตรฐานประเมินและปฏิตวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงาน (2545) *แนวพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)*. กรุงเทพฯ อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จรรยา สุวรรณทัต ลาตทองใบ ภูอภิรมย์ และ กมล สุดประเสริฐ. (2533) *ความสามารถในการควบคุมตนเองของเด็กไทยในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทาง การศึกษา การฝึกทักษะ และการพัฒนาจิตลักษณะเพื่อการสร้างพลเมืองที่มี ประสิทธิภาพ*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 44 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
- ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ (2527) *คู่มือฉบับสมบูรณ์ประชากรศึกษา*. กรุงเทพฯ โอเดียนสโตร์
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540) *ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย : การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ . คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน อรพินท์ ชูชม และ สุภาพร ลอยด์. (2529) *การควบคุมอิทธิพลของ สื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชนไทย*. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 40. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ดุษฎี โยเหลา และ ประทีป จินี่ (2539) *ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอนุรักษ์น้ำของครู ประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร* รายงานการวิจัยฉบับที่ 59 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2547) *การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญา ของเยาวชน* รายงานการวิจัยฉบับที่ 99. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี อัจฉรา สุขารมณ์ และ อรพินท์ ชูชม (2545) *การสร้าง และพัฒนามาตรฐานวัดปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาสำหรับวัยรุ่นไทย*.
- พรณี บุญประกอบ และ จรัส อุ่นริติวัฒน์ (2546) *ลักษณะทางจิตสังคมกับการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมของเยาวชนไทย*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 94. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2541) **ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน** กรุงเทพฯ โรงพิมพ์คุรุสภา
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2542). **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพฯ. มูลนิธิโกลด์ คิมทอง
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2543) **การศึกษาเริ่มต้นเพื่อคนกินอยู่เป็น**. กรุงเทพฯ สหธรรมิก
- ราชบัณฑิตยสถาน (2525). **พจนานุกรมฉบับ พ.ศ.2525**. กรุงเทพฯ . สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
- ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2524) **ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทย** รายงานการวิจัยฉบับที่ 25 กรุงเทพฯ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สุภาพจิต, กรม (2543) **รายงานวิจัยการพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชนไทยอายุ 12 – 60 ปี**. กรุงเทพฯ สำนักพัฒนาสุภาพจิต กรมสุภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
- ✓ สุพจน์ ทราญแก้ว (2546) **จิตสำนึกสาธารณะ การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง วารสารเพชรบุรีวิทยาฉบับที่ 45 – 57.**
- สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2542) **วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤติเพื่อฟื้นฟูชาติ** กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- อรพินท์ ชูชม และ อัจฉรา สุขารมณ (2543) **การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแรงจูงใจภายใน : ปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจภายใน**. กรุงเทพฯ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัจฉรา สุขารมณ และ อังคินันท์ อินทรกำแหง. (2548) **การประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับอิคิวในประเทศไทย**. รายงานการวิจัยฉบับที่ 101 กรุงเทพฯ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- Bandura, A (1986) *Social foundations of thought and action*. Englewood Cliff, NJ Prentice – Hall
- Bar – On, R (1997) *The emotional quotient inventory . Technical manual*. Toronto, Canada Multi – Health Systems.
- Bar – On, R , & Parker, J O A (2000). *The handbook of emotional intelligence*. San Francisco, CL Jossey – Bass

- Bartal, D , Nadler, A , & Blechman, N. (1980) The relationship between Israeli children's helping behavior and their perception on parents' socialization practices. *Journal of Social Psychology*, 111, 159 – 167.
- Battistich, V (2003) Effects of school – based program to enhance prosocial development on children's peer relation and social adjustment. *Journal of Research in Character Education*, 11, 1 – 17.
- Baumeister, R F , Heatherton, T F., & Tice, D M. (1994). *Losing control : How and why people fail at self – regulation* San Diego, CA : Academic Press.
- Berns, R.M (2004) *Child, family, school, community : Socialization and support*. Thomson Australia
- Carlo, G , & Randall, B A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late addescents *Journal of Youruth and Adolescence*, 31(1), 1 – 14.
- ✓ Chalmers, D J (1996) *The Conscious mind : In search of a fundamental theory*. New York Oxford University Press.
- Dubow, E F , & Tisak, J. (1989) The relation between stressful life events and adjustment in elementary school children . The role of social support and social problem – solving skills *Child Development*, 60(6), 1412 – 1423
- D'Zurilla, T J., Nezu, A M , & Maydue – Olivares, A (2001) *Social Problem Solving Inventory – Revised (SPSI-R)*. North Tonawanda, NY : Multi – Health Systems, Inc
- Eisenberg, N , Guthrie, I R , Murphy, B C., Shepard, S.A., Cumberland, A , & Carlo, G (1999). Consistency and development of prosocial dispositions : A longitudinal study *Child Development*, 70(6), 1360 – 1372.
- Eisenberg, N , & Fabes, R A (1998). Prosocial development In N. Eisenberg & W Damon (Eds), *Handbook of child psychology : Vol 3. Social, emotional, and personality development* (5th ed., pp.701 – 778) New York : Wiley
- Finkel, E , & Campbell, W.K (2000, February). *Ego depletion and accommodation in romantic relationships*. Poster presented at the Society for Personality and Social Psychology, Nashville, TN
- Goleman, D L. (1998) *Working and emotional intelligence*. New York : Bantam Books

- Heppner, P P , & Petersen, C.H. (1982) The development and implications of a personal problem – solving inventory *Journal of Counseling Psychology*, 29, 66 – 75.
- Hoffman, M L. (1977) Moral internalization Current theory and research In L Berkowitz (ed.), *Advances in experimental social psychology (Vol.10)*. New York Academic Press
- Hoyer, W D., & MacInnis, D J. (2004) *Consumer behavior*. Boston . Houghton Mifflin Company
- Ma, H K (2003) The relationship of the family social environment, peer influences, and peer relationships to altruistic orientation in Chinese children. *The Journal of Genetic Psychology*, 164(3), p 267.
- Ma, H K , Shek, O T ,& Oi, B. (2000) Parental, peer, and teacher influences on the social behavior of Hong Kong Chinese adolescents *The Journal of Genetic Psychology*. 161(1), 65-78
- Maccoby, E E (1992) The role of parents in the socialization of children An historical overview *Developmental Psychology*, 28(6), 1006 – 1017.
- Mayer, J D., & Salovey, P (1997) "What is emotional intelligence ?" In P Salovey & D Sluyter (Eds) *Emotional development and emotional intelligence : Educational implications* New York Basic Books.
- McMillen, J S (1998) *Child and family characteristics as predictors of child's quality of life*. Unpublished Doctoral Dissertation . The University of North Carolina at Chapel Hill
- ✓ Morris, C G , & Maisto, A A (1999). *Understanding psychology* Upper Saddle River, NJ Prentice Hall
- Mussen, P H , & Eisenberg – Berg, N (1977) *Caring, sharing and helping* San Francisco W H Freeman
- Penner, L A , & Finkelstein, M A (1998) Dispositional and structural determinants of volunteerism *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 525 – 537.
- Radke – Yarrow, M , Zahn – Waxler, C., & Chapman, M (1983). Children's prosocial dispositions and behavior in P H Mussen (Ed), *Hanbook of child psychology, Socialization, personality and social development*. (Vol.4 pp.469 - 546) New York Wiley

- Robinson, J P., Shover, P R , & Wrightsman, L.S. (1991) *Measures of personality and social attitudes* San Diego, CL : Academic Press Inc
- Ryff, C D , & Keyes, C L.M (1995) The structure of psychological well-being revisited *Journal of Personality and social Psychology*, 69, 719 - 729
- Salovey, P , & Mayer, J D (1990). Emotional intelligence *Imagination Cognition and Personality*, 9, 185 – 221
- Schalock, R L. (1996) *Quality of life : Perspective and issues*. Washington, DC : American Association on Mental Retardation.
- Schmuck, P , & Vlek, C (2003) Psychologists can do much to support sustainable development, *European Psychologist*, 8(2), 66 – 76.
- Schutle, N S , Malouff, J M , Hall, L.E , Haggerfy, D J , Cooper, J T , Golden, C J , & Dornheim, L (1998) "Development and validation of measurement of emotional intelligence" *Personality and Individual Differences*. 25, 167 – 177.
- Shapiro, L E. (1997) *How to raise a child with a high EQ*. New York Harper Collins Publishers
- Staub, E (1979) *Positive social behavior and morality : Vol 2. Socialization and development*. New York . Academic Press
- Stokols, P (1996). Translating social ecological theory into guidelines for community health promotion *American Journal of Health Promotion*. 10(4), 280 – 293.
- Tangney, J.P , Baumeister, R F , & Boone, A L (2004). High self – control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success *Journal of Personality*, 72(2), 271 – 322.
- Wentzel, K.R , Barry, C.M , & Caldwell, K.A. (2004) Friendships in middle school influences on motivation and school adjustment *Journal of Educational Psychology*. 96(2), 195 – 203.

ภาคผนวก

ก. แบบวัดที่ใช้ในโครงการวิจัย

แบบสอบถามคุณภาพชีวิต

กันยายน 2547

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สวัสดีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3

เนื่องด้วยสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มีโครงการวิจัยเพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย โดยทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ข้อมูลที่ได้จากนักเรียนจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและสังคมต่อไป คณะผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือจากนักเรียนในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง โดยการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ให้ครบทุกข้อและครบทุกตอน โดยตอบให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอนดังนี้ (15 หน้า)

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 สภาพแวดล้อมทางสังคม

ตอนที่ 3 การสำรวจตนเอง

ตอนที่ 4 คุณภาพชีวิต

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเป็นอย่างดี และขอรับรองว่าคำตอบของนักเรียนทั้งหมดจะเก็บเป็นความลับและใช้ในการวิจัยเท่านั้น จึงขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามด้วยความสบายใจและครบถ้วน ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาวัยรุ่นไทยให้มีคุณภาพ

ขอขอบคุณในความร่วมมือมา ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะผู้วิจัยจากสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2547

โทรศัพท์/โทรสาร 02-2584482 (อรพินทร์ ชูชม / อัจฉรา สุขารมณ์)

02-6641000 ต่อ 5221

ตอนที่ 1

ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง
ของนักเรียน

- 1 โรงเรียน
- 2 เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
- 3 ชั้น ☐ ม 1 ☐ ม 2 ☐ ม 3
- 4 เกิดเฉลี่ยสะสมในรอบปีที่ผ่านมา
- 5 สถานภาพสมรสของบิดามารดา ☐ อยู่ด้วยกัน ☐ หย่าร้างกัน ☐ แยกกันอยู่
- 6 ระดับการศึกษาของบิดา
 - ☐ ไม่ได้รับการศึกษา
 - ☐ ประถมศึกษา
 - ☐ มัธยมศึกษา
 - ☐ อนุปริญญาหรือปริญญาตรี
 - ☐ ปริญญาโทหรือปริญญาเอก
- 7 ระดับการศึกษาของมารดา
 - ☐ ไม่ได้รับการศึกษา
 - ☐ ประถมศึกษา
 - ☐ มัธยมศึกษา
 - ☐ อนุปริญญาหรือปริญญาตรี
 - ☐ ปริญญาโทหรือปริญญาเอก
8. รายได้ของครอบครัวครั้งท่านโดยประมาณ
 - ☐ น้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน
 - ☐ 5,001 – 10,000 บาท/เดือน
 - ☐ 10,001 – 20,000 บาท/เดือน
 - ☐ 20,001 – 30,000 บาท/เดือน
 - ☐ มากกว่า 30,000 บาท/เดือน

ตอนที่ 2

สภาพแวดล้อมทางสังคม

สภาพแวดล้อมทางบ้าน

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความที่ให้ไว้ทีละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นตรงกับวิธีการที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของนักเรียนปฏิบัติต่อนักเรียน เป็นจริงมากน้อยเพียงใด แล้วกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลือก "จริง" "ค่อนข้างจริง" "ไม่แน่ใจ" "ค่อนข้างไม่จริง" และ "ไม่จริง" เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

การปฏิบัติของบิดามารดา	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1 พ่อแม่ไม่เคยใส่ใจอารมณ์ความรู้สึกของฉัน		..	.		.
2 พ่อแม่ช่วยผ่อนคลายความทุกข์ความกังวลใจของฉัน			...	.	
3 พ่อแม่จะลงโทษฉันรุนแรงแค่ไหนขึ้นอยู่กับอารมณ์ของท่าน		..	...		
4 เมื่อฉันเสียใจ พ่อแม่ไม่เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของฉันขณะนั้น			..		...
5 พ่อแม่มักแสดงอารมณ์เสียออกมา จนฉันไม่กล้าเข้าใกล้	..	..	...		...
6 พ่อแม่ไม่ได้บอกหรือแนะนำฉันให้รู้จักควบคุมอารมณ์ที่รุนแรง เช่น เสียใจ โกรธ หรือ		..	.	..	.
7 เมื่อฉันแสดงอารมณ์โกรธหรือเสียใจออกมา พ่อแม่จะเพิกเฉย		..	...		.
8 พ่อแม่ของฉันจะพูดจากันด้วยดี แม้จะมีเรื่องขัดแย้งกัน	..			.	
9 พ่อแม่มักสอนฉันเรื่องคุณค่าของเงินและ สิ่งของ		..		.	
10 พ่อแม่ของฉันใช้ประโยชน์จากสิ่งของที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า		...	..	.	.

การปฏิบัติของบิดามารดา	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
11 เมื่อฉันอยากได้อะไรตามอย่างเพื่อน พ่อแม่ มักจะซื้อให้เสมอ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ใน การใช้สอย	.	. . .		...	
12 พ่อแม่ของฉันไม่เคยหาข้อมูลก่อนตัดสินใจ เลือกซื้อสิ่งของเครื่องใช้					.
13 พ่อแม่แนะนำให้ฉันรู้จักเก็บเงินเพื่อสามารถ ซื้อสิ่งของที่ตนเองต้องการได้	.	.			. .
14 พ่อแม่ไม่เคยห้ามปรามฉันถ้าฉันอยากซื้อ ของอะไรที่แพง ๆ	.			. .	.
15 ฉันสังเกตเห็นว่าพ่อแม่หมดเงินไปกับเรื่องไร้สาระ 16. พ่อแม่ฉันเปิดไฟใช้เฉพาะที่จำเป็น					. .
17 ฉันเห็นพ่อนำของเหลือใช้มาทำประโยชน์ ต่อ เช่น นำน้ำซักผ้าไปรดต้นไม้					
18 ฉันเห็นพ่อแม่มักไปถึงที่นัดหมายสายเสมอ 19 พ่อแม่ฉันมักบอกว่าของคนอื่นหรือของ			.		
ส่วนรวมให้ใช้อย่างระมัดระวัง				.	
20 ฉันเห็นพ่อแม่ก็นำของใช้จากที่ทำงานมาใช้ เป็นของตัวเอง					
21 พ่อแม่ตักเตือนไม่ให้ฉันทิ้งสิ่งของตามที่ สาธารณะ เช่น ถนน สนามหญ้า				...	.
22 พ่อแม่เคยสอนให้ฉันเก็บวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ ใช้แล้วไม่ว่าเป็นของส่วนตัวหรือส่วนรวมให้เข้าที่		...	.		
23 พ่อแม่ไม่เคยบอกฉันว่าเราควรช่วยดูแล รักษาของสาธารณะ เช่น ถนน แม่น้ำ สวนสาธารณะ.....		.			. .
24 พ่อแม่สนับสนุนให้ฉันแบ่งปันของเล่นของ ตนเองให้เพื่อนหรือพี่น้องได้มีโอกาสเล่นบ้าง		...		. . .	

การปฏิบัติของบิดามารดา	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
25 พ่อแม่มักเดือดร้อนใจที่เห็นใครทิ้งขยะไม่ เป็นที่ เป็นทาง	...	...	...	...	...
26 พ่อแม่มักเด็ดดอกไม้หรือนำต้นไม้ในที่ สาธารณะมาไว้ที่บ้านตน	...	...	...	...	...

สภาพแวดล้อมทางโรงเรียน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความที่ให้ไว้ทีละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นตรงกับ
ประสบการณ์ที่โรงเรียนและครูอาจารย์จัดให้กับนักเรียนจริงมากน้อยเพียงใด
แล้วกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลือก "จริง" "ค่อนข้างจริง" "ไม่แน่ใจ"
"ค่อนข้างไม่จริง" และ "ไม่จริง" เพียงช่องเดียวในแต่ละตัวเลือก .

การปฏิบัติของโรงเรียน	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
1. ครูของชั้นส่งเสริมให้นักเรียนซักถามปัญหา การเรียนรู้		..	.		.
2. ครูขอให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น		.		..	.
3. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการแสดง ความคิดเห็น	..	...		..	.
4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล					
5. ครูตักเตือนและอบรมทันทีเมื่อเห็นนักเรียน ประพฤติตนไม่เหมาะสม	..	..	.		
6. ครูพยายามสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมใน การเรียนการสอน			.		
7. ครูพยายามปลูกฝังให้นักเรียนปฏิบัติตาม กฎระเบียบของโรงเรียน สังคม และประเทศ	..				
8. ครูของนักเรียนแนะนำให้นักเรียนเห็นคุณค่า ของอาหาร สิ่งของหรือเครื่องใช้ที่ผลิตใน เมืองไทย	..				
9. ครูชี้ให้เห็นคุณค่าของการรับผิดชอบในเรื่อง การเรียนรู้ เช่น ส่งการบ้าน ดูหนังสือ					
10. ครูชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ช่วยกันดูแล รักษาของส่วนรวม เช่น ถนน แม่น้ำ และป่าไม้	..	.	...		

การปฏิบัติของโรงเรียน	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
11 ครูให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแล รับผิดชอบสิ่งของที่ เป็นสาธารณสมบัติของ โรงเรียน					
12 ครูยกตัวอย่างบุคคลที่ทำความดีจนประสบ ความสำเร็จในชีวิตให้นักเรียนฟัง					
13 ครูสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการ กำหนดระเบียบของห้องเรียนและช่วยกันดูแล ให้เป็นไปตามข้อตกลง					
14 โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนจัดกิจกรรมเพื่อ ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม					
15 ครูแสดงความชื่นชมเพื่อนนักเรียนที่ทำ ความดีหรือประโยชน์แก่ส่วนรวม					
16 นักเรียนมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชน์					
17 ครูขอแสดงอารมณ์ชื่นเฉียวต่อหน้า นักเรียน					
18 ครูสอนให้นักเรียนรู้จักคิดและไตร่ตรองก่อน ทำสิ่งต่าง ๆ					
19 ครูของนักเรียนไม่เคยให้กำลังใจนักเรียนเมื่อ นักเรียน ท้อแท้ หรือมีปัญหา					
20 ครูทำให้เกิดบรรยากาศตึงเครียดในห้องเรียน					
21 ครูสอนให้นักเรียนรู้จักให้อภัยผู้อื่น					
22 ครูเพิกเฉยเมื่อนักเรียนทะเลาะวิวาทกัน					
23 ครูส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันดูแลรักษา สาธารณสมบัติของโรงเรียน					
24 ครูทำตัวเป็นแบบอย่างในการใช้น้ำ ไฟ อย่างมีคุณค่า					

การปฏิบัติของโรงเรียน	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
25 นักเรียนได้รับการฝึกให้ใช้สมบัติส่วนรวม ของโรงเรียนอย่างทะนุถนอม . . .					
26 ครูแนะในเรื่องการจัดสรรเวลาให้เป็น ประโยชน์..	.	.	.	..	.
27 ครูของนักเรียนเป็นคนที่ตรงต่อเวลา.....	..	.	.	..	
28 โรงเรียนมีสื่อวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมที่เกิด จากการนำสิ่งของใช้แล้วมาทำประโยชน์อีก			..		

ความสัมพันธ์กับเพื่อน

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความทีละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริง สำหรับนักเรียนมาก
น้อยเพียงใด แล้วกาเครื่องหมาย ✓ ลงช่องตัวเลือก "จริง" "ค่อนข้างจริง" "ไม่แน่ใจ"
"ค่อนข้างไม่จริง" และ "ไม่จริง" เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

การปฏิบัติของเพื่อน	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
1 เพื่อนของนักเรียนมักยอมแพ้เมื่อเจออุปสรรค และความผิดหวัง					
2 เพื่อนของนักเรียนมักแสดงอารมณ์โกรธ ฉุนเฉียวออกมาเสมอ					
3 นักเรียนสังเกตเห็นว่าเพื่อนของนักเรียนชอบตี โพยตีพายมากเกินไป					
4 เวล่านักเรียนมีเรื่องเสียใจ เพื่อนจะเข้ามาถาม และให้กำลังใจนักเรียน					
5 เพื่อน ๆ ของนักเรียนไม่ใส่ใจอารมณ์ความรู้สึก ของผู้อื่น					
6 เพื่อน ๆ ของนักเรียนชอบแกล้งคนอื่นเพื่อ ความสนุกสนาน					
7 นักเรียนมักซื้อสิ่งของต่าง ๆ ตามอย่างเพื่อน					
8. เพื่อนของนักเรียนชอบโทรมาคุยกับนักเรียน เป็นเวลานาน ๆ โดยไม่สนใจว่าเป็นเวลาใด เช่น ใกล้สอบ ตอนดึก.....					
9 เพื่อนมองนักเรียนว่าเป็นคนเซย์ ถ้านักเรียน ไม่ทำตามอย่างเพื่อน เช่น กินอาหารจานด่วน ใช้โทรศัพท์มือถือ.....					
10 เพื่อนสนิทชักชวนให้นักเรียนดูหนังสือเพื่อ เตรียมตัวสอบ					

การปฏิบัติของเพื่อน	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
11 เพื่อนสนิทของนักเรียนมักอวดของใช้ที่มี ราคาแพงหรือมีี่ห้อดี ๆ จากต่างประเทศ					
12. เพื่อนสนิทของนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่ไป กับกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ เช่น ดูหนัง ฟังเพลง มากกว่าที่จะทบทวนดูหนังสือเรียน				..	
13 เพื่อนรอบตัวนักเรียนไม่สนใจดูแลรักษา สมบัติส่วนกลางของโรงเรียน		..		.	.
14 เพื่อนนักเรียนมักทิ้งเศษกระดาษ ขยะ ไว้ ตามท้องถนน สนาม โดยไม่สนใจที่จะนำไป ทิ้งในที่ที่ใส่เศษขยะ	.. .	.	.		.. .
15 เพื่อนสนิทของนักเรียนชอบทำกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม . .	.	.		..	
16. เพื่อนของนักเรียนถือคติว่าของตนเองต้อง รักษาให้ดี ของส่วนรวมใช้อย่างไรก็ได้	...	.	.	.	
17 เมื่อกลุ่มเพื่อนสนิทของนักเรียนได้ใช้อุปกรณ์ กีฬาของคนอื่น นักเรียนจะเล่นจนอึดใจ โดย ไม่แบ่งให้คนอื่นเล่น			.	..	..
18 เพื่อนสนิทของนักเรียนมักไม่พอใจที่จะต้อง ร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น ทำ ความสะอาดห้องเรียน	...	..			.
19 เพื่อนของนักเรียนไม่เคยสนใจที่จะมาให้ตรง เวลานัดหมาย..		.	..	..	
20 เพื่อนของนักเรียนไม่เคยสนใจเรื่องการ ประหยัดไฟ น้ำ			.		.

ตอนที่ 3

การสำรวจตนเอง

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความที่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงสำหรับตัวนักเรียน
 มากน้อยเพียงใด แล้วขีด ✓ ลงในช่องที่เหมือนตัวท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียวใน
 แต่ละข้อ

การสำรวจตนเอง	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
1 ฉันสามารถที่จะต่อต้านสิ่งที่ยั่วยั่วได้		...	...	..	.
2. ฉันสามารถอดกลั้นความอยากได้ของผู้อื่น	.		...		
3 ฉันมักพูดสิ่งที่ไม่เหมาะสมออกไป	...	.	.	...	..
4 ฉันมักทำงานหรืออ่านหนังสือในนาที่สุดท้าย	.	..	.	...	..
5 ความสนุกและความพอใจอย่างอื่นทำให้ฉัน ไม่สามารถเอาใจใส่ในการเรียน .		...	.	...	..
6 ฉันมีปัญหาในการที่จะมีสมาธิจดจ่ออยู่สิ่งใด	.		..	..	..
7 ฉันมักทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่คิดถึงหนทางเลือก อื่น ๆ	..	.	...	..	..
8 ฉันเป็นคนตรงเวลาเสมอ		.	.	...	
9 เป็นการยากสำหรับฉันที่จะเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น	...	.		.	.
10 ฉันบอกไม่ได้ว่าอะไรทำให้ฉันรู้สึกโกรธ	..		.		.
11 เมื่อถูกขัดใจ ฉันรู้สึกหงุดหงิดจนควบคุม อารมณ์ไม่ได้			...	...	..
12 ฉันมักจะยังคิดก่อนที่จะแสดงอารมณ์ออกไป	..		...	.	..
13 ฉันมักเก็บสะสมอารมณ์ที่ไม่ดีไว้เป็น เวลานาน เช่น โกรธ เกลียด อาฆาต .	.	...	..		
14 ฉันกระตุ้นตัวเองตลอดเวลาให้พยายามทำ ให้ดีที่สุด		..	..	...	

การสำรวจตนเอง	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
15 ฉันหลีกเลี่ยงที่จะทำร้ายความรู้สึกของผู้อื่น					
16 ฉันรู้ว่าการทำตามอย่างเพื่อนตลอดเวลา เป็นสิ่งที่ไม่ควร			.		
17 ฉันเห็นว่าการกินอาหารที่ถูกปากเป็นสิ่ง สำคัญกว่าคุณค่าของอาหาร	..		.		...
18 ฉันใช้เงินตามความพอใจของตัวเองโดยไม่ยั้งคิด		..	.		..
19 ฉันปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์	.. .		..		
20 ฉันเห็นว่าผลประโยชน์ส่วนตนต้องมาก่อน ผลประโยชน์ส่วนรวมเสมอ	.	...			
21 ฉันเห็นว่าไม่จำเป็นต้องใส่ใจกับกฎระเบียบ ของบ้านเมืองที่หย่อนยาน.. . . .	.	..		..	
22 ฉันคิดว่าการหยิบบัตรของเพื่อนไม่จำเป็นต้อง ขออนุญาตก่อน	..		..	..	.
23 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของรัฐบาล คนทั่วไปไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ	..			..	
24 ฉันเห็นว่าเราควรใช้น้ำไฟอย่างเต็มที่เพื่อ ประโยชน์สุขส่วนตน					
25 ฉันเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่จะทิ้งขยะตามที่ สาธารณะ.		..	.	..	.
26 ฉันเห็นว่าการใช้ของสาธารณะจะใช้แบบใดก็ได้		.	..	.	
27 การนำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้อีกเป็นเรื่อง ไม่สมควร เช่น กระดาษ น้ำ		..			
28 ฉันเห็นว่า คู คลอง ถนน จะสกปรกหรือ สะอาดเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลต้อง ดูแลฝ่ายเดียว.. . . .		..		..	.
29 ฉันใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะสมบัติอย่าง ทะนุถนอมเช่นเดียวกับของสมบัติส่วนตัว		.			

ตอนที่ 4

ความรับผิดชอบ

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความที่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงสำหรับตัวนักเรียน
 มากน้อยเพียงใด แล้วขีด ✓ ลงช่องที่เป็นจริงสำหรับตัวนักเรียนมากที่สุดเพียงช่อง
 เดียวในแต่ละข้อ

คุณภาพชีวิต	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
1 ถ้าคนแก่หรือคนพิการขึ้นรถเมล์ที่ยืนกันแน่น ฉันเสนอที่นั่งของฉันให้คนกลุ่มนี้		..		..	
2 ถ้ากระเป๋ารถเมล์ไม่มาเรียกเก็บเงิน ฉันก็ไม่ จ่ายเงินค่าโดยสาร		..		..	
3 ฉันให้เพื่อนยืมอุปกรณ์การเรียนที่เพื่อนไม่มี หรือลืมนำมา				..	
4 ฉันพยายามหาทางทำให้เพื่อนที่มีความทุกข์ สบายใจขึ้น					
5 ถ้ามีโอกาสเขาเปรียบเพื่อนฝูงได้ฉันก็จะทำ					
6 เมื่อฉันได้รับเงินทอนเกินจากคนขาย ฉันไม่ได้ หักทวงคนขาย			..		
7 ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ฉันก็ ยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม					
8 ฉันปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้.					
9 ฉันเต็มใจที่จะให้ความช่วยเหลือคนที่ เดือดร้อนหรือกำลังมีความทุกข์					
10 ฉันมีความพอใจในชีวิต.					
11 ฉันรู้สึกว่ามีจุดหมายในชีวิต					
12. ฉันมีความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว					
13 เมื่อรู้สึกไม่สบายใจ ฉันมีวิธีผ่อนคลาย อารมณ์ได้					

คุณภาพชีวิต	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
14 ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ.		..		...	
15 ฉันมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่พี่น้อง	.		..		
16 ฉันเข้ากับเพื่อนไม่ค่อยได้	.		..	..	
17. เป็นการยากสำหรับฉันที่จะแสดงความเห็น ใจผู้อื่น	...	...			
18 ฉันมักมีเรื่องขัดแย้งกับพ่อแม่ เพื่อนฝูง		.		.	..
19 เมื่อฉันมีเรื่องไม่สบายใจ คนรอบตัวฉันยินดี ช่วยเหลือ	.	..			..
20 คนมักจะมาหาฉัน เวลาที่ต้องการความ ช่วยเหลือ .. .			..		..
21 ฉันสามารถเรียนรู้ได้ ในสิ่งที่ฉันต้องการรู้	.	.			
22 ฉันรู้วิธีการจัดการปัญหาต่าง ๆ		.	.	.	
23 ฉันพยายามทำให้ชีวิตตนเองมีความหมาย	.		.	.	.
24 ฉันพยายามหาทางพัฒนาตนเองในสิ่งต่าง ๆ ที่ฉันพอใจ	.	..	.		
25 ฉันต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ	.	.			
26 ฉันรู้ข้อดีและข้อด้อยของตนเอง ..	.	.		..	.
27 ฉันรู้สึกว่าคุณดีกว่าคนอื่น	..	..			...
28 ฉันรู้สึกว่าฉันเป็นคนล้มเหลว .. .		.			
29 ฉันรู้สึกว่าไม่มีใครชื่นชมฉัน.	.	..			.
30 ฉันพอใจในสิ่งที่ฉันเป็นอยู่ ..	..			.	
31 ฉันสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับคน ส่วนใหญ่ทำได้		.	..	.	..
32 ฉันพยายามทบทวนปัญหาก่อนที่จะ พยายามแก้ปัญหา .. .	.	..		.	
33 การแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับฉัน . .	...			.	...

คุณภาพชีวิต	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
34 ในการแก้ปัญหาฉันพยายามคิดหาวิธีการ หลายอย่าง					
35 เป็นการง่ายสำหรับฉันที่จะปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์ใหม่.....					
36. ฉันพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา	...		...	.	.
37 ฉันมองปัญหาว่าเป็นเรื่องที่ท้าทาย ความสามารถมากกว่าเป็นเรื่องน่ากลัว	..	...			
38. ฉันสามารถจัดการกับปัญหาที่นำความไม่ สบายใจได้		...	...	..	..

ข. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเองในกลุ่มรวม

ตัวแปร	การถ่ายทอด			
	บิดามารดา	โรงเรียน	เพื่อน	การควบคุมตนเอง
บิดามารดา	1			
โรงเรียน	53	1		
เพื่อน	62	25	1	
การควบคุมตนเอง	.62	.28	58	1

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 ถ้าค่า r มีค่า ≥ 08

ตาราง 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเองในกลุ่มนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

ตัวแปร	การถ่ายทอด			
	บิดามารดา	โรงเรียน	เพื่อน	การควบคุมตนเอง
บิดามารดา	1	.53	.66	.61
โรงเรียน	50	1	27	.28
เพื่อน	54	24	1	.58
การควบคุมตนเอง	63	29	56	1

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ถ้า r มีค่า ≥ 13 (กลุ่มนักเรียนชาย) และ $r \geq 08$ (กลุ่มนักเรียนหญิง)

ตัวเลขตรงสามเหลี่ยมตอนบนคือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรในกลุ่มนักเรียนหญิง

ตัวเลขตรงสามเหลี่ยมตอนบนคือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรในกลุ่มนักเรียนชาย

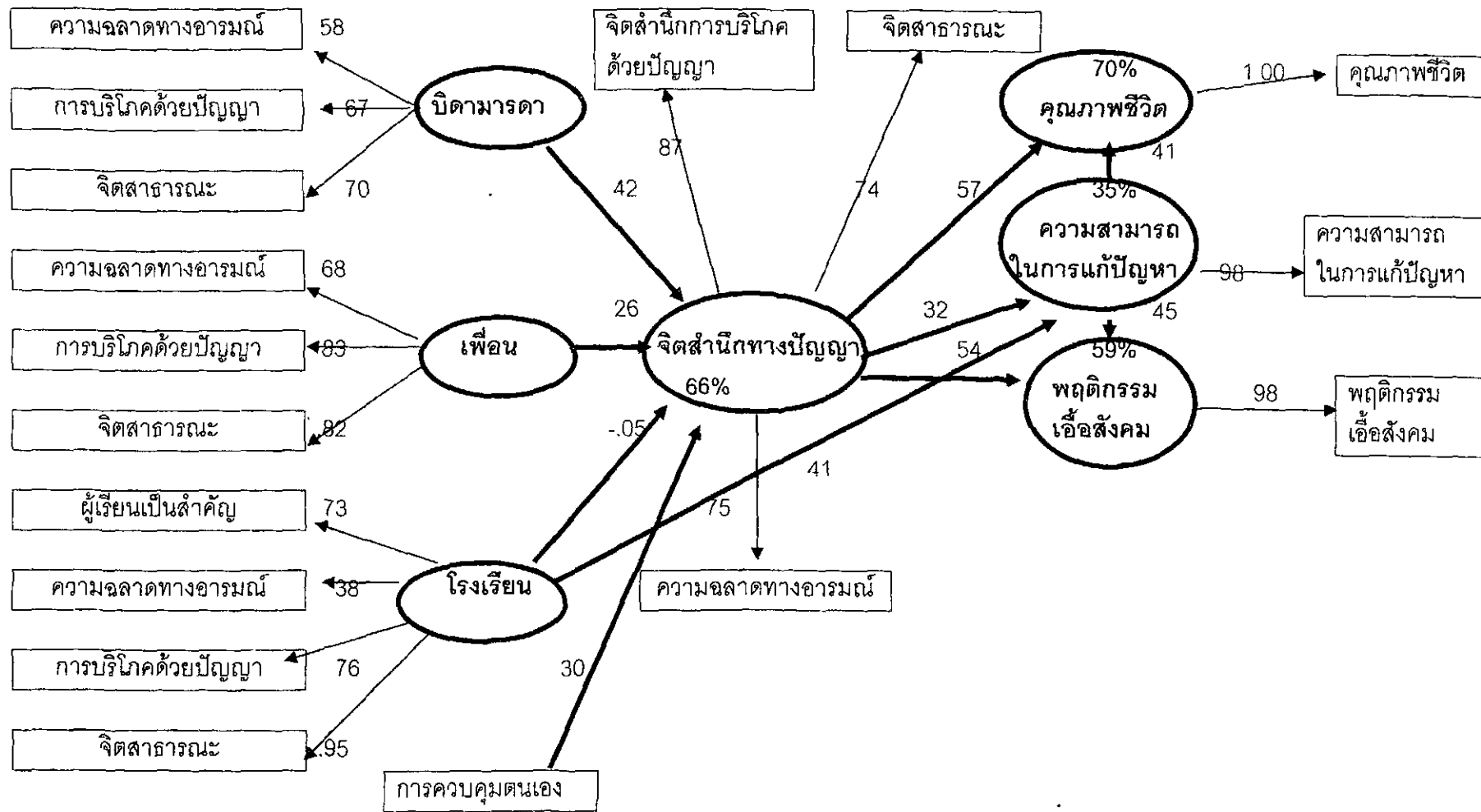
ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานแสดงอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยจิตสังคม และจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

	อิทธิพล					
	ตรง		อ้อม		อิทธิพลรวม	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
บิดามารดา						
พฤติกรรมเอื้อสังคม	-	-	23	(.22)	23	(22)
ความสามารถในการแก้ปัญหา	-	-	13	(13)	13	(13)
คุณภาพชีวิต	-	-	24	(.22)	24	(22)
โรงเรียน						
พฤติกรรมเอื้อสังคม	-	-	16	(.13)	.16	(13)
ความสามารถในการแก้ปัญหา	.41	(35)	-	(- .02)	39	(33)
คุณภาพชีวิต	-	-	.14	(11)	14	(11)
เพื่อน						
พฤติกรรมเอื้อสังคม	-	-	14	(.18)	14	(.18)
ความสามารถในการแก้ปัญหา	-	-	.08	(10)	.08	(10)
คุณภาพชีวิต	-	-	.15	(17)	.15	(17)
การควบคุมตนเอง						
พฤติกรรมเอื้อสังคม	-	-	16	(16)	16	(16)
ความสามารถในการแก้ปัญหา	.41	-	10	(09)	.10	(09)
คุณภาพชีวิต	-	-	17	(16)	17	(16)
จิตสำนึกทางปัญญา						
พฤติกรรมเอื้อสังคม	54	(.55)	.14	(15)	68	(70)
ความสามารถในการแก้ปัญหา	32	(32)	-	-	32	(32)
คุณภาพชีวิต	57	(.54)	13	(.14)	70	(68)

() ตัวเลขในวงเล็บคือค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานของกลุ่มนักเรียนหญิง

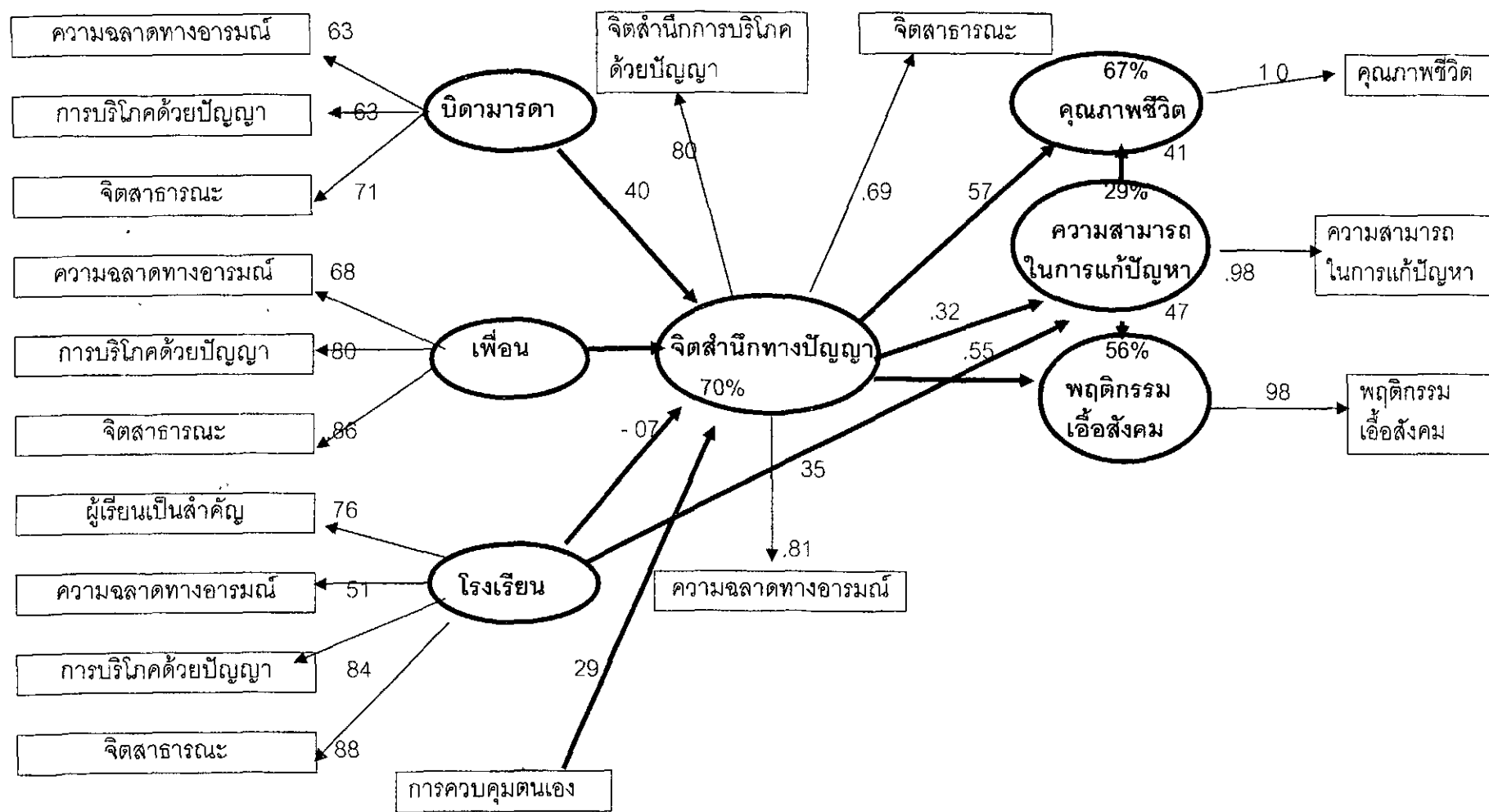
ตาราง 4 ค่าสถิติสำหรับรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาที่ปรับ
แล้วของกลุ่มนักเรียนชาย (284 คน) และนักเรียนหญิง (574 คน)

รูปแบบ	χ^2	df	CMIN/df	GFI	AGFJ	CFI	RMSEA	CN
ชาย	216.93	102	2.13	.92	.87	.95	.06	166
หญิง	433.84	102	4.25	.92	.87	.93	.08	168

ภาพประกอบ 1 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาที่ปรับแล้วในกลุ่มนักเรียนชาย

บิตามารดา = การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิตามารดา, เพื่อน = การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน, โรงเรียน = การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน

ภาพประกอบ 2 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาที่ปรับแล้วในกลุ่มนักเรียนหญิง

บิตามารดา = การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิตามารดา, เพื่อน = การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน, โรงเรียน = การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน

ตาราง 5 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (β) และอำนาจการพยากรณ์ (R^2) ของจิตสำนึกทางปัญหา ในกลุ่มรวม (862 คน)

ตัวแปรตาม	จิตสำนึกทางปัญหา (β)			R^2
	ความฉลาด	จิตสำนึก	จิตสาธารณะ	
	ทางอารมณ์	การบริโภค		
พฤติกรรมเชื้อสังคม	.17**	.37**	.25**	.47
ความสามารถในการแก้ปัญหา	.26**	.12**	.09	.16
คุณภาพชีวิต	.33**	.29**	.15**	.43

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 6 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (β) และอำนาจการพยากรณ์ (R^2) ของจิตสำนึกทางปัญหา ในกลุ่มนักเรียนชาย (284 คน) และนักเรียนหญิง (574 คน)

ตัวแปรตาม	จิตสำนึกทางปัญหา (β)						R^2	
	ความฉลาด		จิตสำนึกการ		จิตสาธารณะ			
	ทางอารมณ์		บริโภค					
	ชาย	(หญิง)	ชาย	(หญิง)	ชาย	(หญิง)	ชาย	(หญิง)
พฤติกรรมเชื้อสังคม	.13	(.19**)	.44**	(.33**)	.17	(.28**)	.43	(.46)
ความสามารถในการแก้ปัญหา	.19	(.28**)	.19	(.09)	.06	(.01)	.15	(.16)
คุณภาพชีวิต	.19**	(.40**)	.43**	(.23**)	.13**	(.44**)	.43	(.42)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 () ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าสถิติของกลุ่มนักเรียนหญิง

ค. รายชื่อโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)
ในกรุงเทพมหานคร ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

- 1 โรงเรียนโพธิสารพิทยากร
- 2 โรงเรียนบางกะปิ
- 3 โรงเรียนพุทธจักรวิทยา
4. โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก
- 5 โรงเรียนวัดบวรเมศ
- 6 โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม
- 7 โรงเรียนเจ้าพระยาวิทยาคม
- 8 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย
9. โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
- 10 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการรัชดา